

KOMPAS

pro

mladého dělníka, učně nebo tovaryše.

Sestaven péčí spolku „Arbeiterwohl.“

Autorisovaný překlad.

V BRNĚ, 1888.

Tiskem a nákladem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských.

Úvod.

Kompas je přístroj, jenž pomocí jehly magnetické, která neustále jedním hrotem k severu, druhým k jihu směřuje, nám ukazuje strany světové.

K témuž cíli sloužiti nám může východ a západ slunce, dennice a večernice a jiné hvězdy, avšak slunce a hvězdy vždycky nesvíti, kdežto kompas nám z nouze pokaždé pomůže.

Užívá se pak kompasu rozličně. Polní zeměměřič ho potřebuje při vyměřování pozemků, horník při dobývání rud ze země, lodník v čas bouře, aby do přístavu bezpečného se zachrániti mohl.

Ty snad nezabýváš se žádným takovým zaměstnáním. Pole nevyměřuješ, neboť má-li tvůj otec domek a při něm kousek pole, až je jednou po něm zdědiš, změříš si je bez kompasu po délce i šířce na kroky, do brázdy zasadiš mezníky, by ti zlý soused neuorával, a bude po starosti.

Horníkem sice můžeš se státi, ale pak také s kompasem pracovati nebudeš; k tomu jsou jiní, učení lidé, kteří musí směr žíly vyzkoumati a nové v zemi objevovati; ty budeš pracovati pouze dle rozkazu.

A moře jsi bezpochyby posud ani neviděl; poštěstí-li se ti však kdy shlédnouti onu nesmírnou spoustu vody, budeš pohledem tím unesen, ale rozmyslíš si svěřiti život svůj vrtkavému živlu tomu. Ostatně jsi připoután rodinnými svazky ku vlasti své, miluješ ji a za nic bys jí nezaměnil za cizí zemi, kde jinou řečí mluví a jiné mravy mají.

Než ty přece odvážíš se na všechny ony obory a my ti poskytneme k tomu příhodného a dobrého kompasu.

Musíš býti zeměměřičem, abys vyšetřil a vyměřil pole povinností svých ku bližnímu. Musíš býti horníkem, abys vyvážil všechny ty poklady, jež v tobě, zvláště v hlubinách srdce tvého, pochovány jsou a vzal si je s sebou na věčnost. Jsi také plavcem, který opatrně loďku života řídití musí, by v bouři vášní neztroskotala se na úskalí hříchu.

K tomuto trojímu povolání tedy poslužiž ti spisek tento a my ti podáváme: kompas I. polní, II. hornický, III. lodní.

Použij rozumně těchto kompasův a dojdeš blahého míru v otcovském domě i v domě svých sousedů. Dobudeš si pokladů, jež připravují na zemi štěstí a spokojenost, což vyváží zlato a drahokamy celého světa. Svůj nejlepší statek, nesmrtelnou duši, zachráníš od hříchu a jednou přistaneš do přístavu věčné slávy.

Část první.

Kompas polní.

Láska k bližnímu.

 rocházeje se polem často jsi už asi viděl někde stranou na rolích pány čímsi zaměstnané. Nebyli to lovci, neměli žádných zbraní, ale opatření byli dlouhými tyčemi a jeden z nich hleděl neustále jakousi vysokou trojnožkou.

Nu, snad teď už chápeš, jací to byli lidé: byli to zeměměřiči a trojnožka ona měla nahoře připevněný kompas, podle něhož za pomoci tyčí se vyměřuje šířka i délka, trojhranná nebo čtverhranná, neb i jiná podoba rolí, hloubka údolí, svah strání a mnoho jiných věcí velmi zevrubně. Co se vyměří, zapíše se a pak podle toho nakreslí se ve zmenšeném měřítku mapa, na které každý najde zmenšený obrázek svého pozemku.

Pozoruje to vše, snad jsi sobě pomyslíl: měl bych sto chutí něčemu takovému se naučiti!

Věru, že by to nebyla špatná myšlénka, ale, brachu, ono to nejde tak lehko! Na to musí člověk studovati, což stojí času a peněz, a ty nemáš ani jednoho ani druhého nazbyt.

Avšak my tě bez peněz a bez omeškání naučíme jinému sice, avšak skorem lepšímu umění měřičskému, při němž shledáš, že sám jsi majitelem rozsáhlých statků. S pomocí svého polního kompasu pomůžeme ti nakresliti mapu tvých pozemkův a podle ní vymeziti hranici tvých práv a především pak tvých povinností.

I. Povinnosti k rodičům.

„Cti otce svého i matku svou,
abys dlouho živ byl a dobře ti
bylo na zemi.“

Opravdu stydíme se, že přikázání, jež jest tak samozřejmým, musíme ještě vyměřovati a vytýkati.

Nikdo bezpochyby neodpírá této povinnosti, ale žádné přikázání není při úplné známosti své tak často přestupováno, jako toto. Jak mnoho dítek odsluhuje se rodičům svým právě tak, jako ony dvě starší dcery dle moravské národní písně svému otci, jenž vše, co měl, jim dal a ony ho za to hladového ze dveří vystrčily! A jak málo dětí má rodiče své tak rádo, jako ona nejmladší dcera z téže písně, která staříčkého otce nakrmila, raději sama nejedši!

Proto vidíme, že nebude se škodou, když tuto svatou povinnost důkladně vyložíme.

A. Co nás má k plnění synovských povinností?

1. *Hlas přírody.*

Rodiče tvoji jsou po Bohu největšími dobrodinci tvými; neboť čím jsi a co máš, jen od nich máš, od jejich lásky a dobroty. Ze všech tvorů přichází člověk na svět nejbídnější. Byl bys jistojistě zahynul, kdyby rodiče se tebe nebyli ujali, když jsi na svět přišel.

A bylo třeba nesmírné lásky, jež matku tvou přiměla k takovým obětem, jakých nekoupíš za všecky statky celého světa. Kolik nocí probděla, jak se napracovala, a co vše vytrpěla pro tebe! Když jsi zaplakal, srdce jí to rozrývalo, hleděla tě všemožně upokojiti a šťastnou byla, počal-li jsi se smáti. Otec neméně staral se než matka tvá. Za dne pracoval v potu tváře své, odříkal se všeho, jen aby tobě, sestrám a bratrům tvým chleba a šatů zjednati mohl. Mnohdy i v noci, ač na smrt unaven, pro vás musil pracovati. A onemocněl-li jsi, zdvojili rodiče svou péči o tebe, nehnuli se od lože tvého, naslouchajíce každému dechu tvému, aby jim tě smrt nevyrvála.

A čím jsi byl starším, tím větší byly jejich starosti: museli tě křesťansky vychovávat, před zlou společností chránit a to není maličkostí! Na sebe dbali vždy až naposled, vždy nejdříve mysli na tebe a budou mysliti až do smrti své.

A máš-li to neštěstí, že otec a matka ti už umřeli, pak jsi zajisté viděl, jak těžko jim bylo umírat pro starosti o tebe nezaopatřeného.

Nuže, synu můj, bylo by srdce tvé opravdu tak chladné, že by i poslední jiskřička vděčnosti v něm byla uhasla? To by bylo smutné a hanebné pro tebe!

2. *Hlas zaslíbení.*

Jsi ještě mlád a nemáš zkušeností, ale tolik jsi přece snad zpozoroval, že lidé velmi často hledí na zisk, ptajíce se, než co počnou: »Co z toho mám?« Zisk je často tedy pohnutkou dobrých skutků. Ty sám, když první mzdu jsi dostal, měl jsi potom dvojnásobnou chuť do práce. A proto Pán Bůh, znaje naše srdce, slíbil nám odměnu, aby nás ku konání povinností pohnul. Při všech ostatních přikázáních jednoduše káže: »musíš« anebo zakazuje: »nesmíš,« ale při čtvrtém přikázání ještě zvláštní odměnu nám slibuje.

Předně slibuje nám dlouhý život, neboť:

1. život jest nejvzácnější a největší poklad náš, bez něho vše ostatní není ničím;

2. ten, kdo je za dar nějaký uznalým, zasluhuje, aby ho dále pořád užíval. Jsi-li, jako hodný syn, vděčen za život svůj, který ti dali rodiče, a užíváš-li ho, bys se jim zaň odměnil, zasluhuješ, aby ti život tento prodloužen byl a ty dlouho se daru tomuto těšil, ježto ho užíváš ku blahu těch, od nichž jsi ho dostal.

Potom slibuje nám Pán Bůh ještě šťastný život.

„Kdo otce, matku miluje,
své štěstí sobě buduje.“

Dobrým, hodným dítkám vede se obyčejně už na tomto světě dobře. Když je i Pán Bůh někdy těžce navštíví, však on za nedlouho vše jim tím hojněji nahradí. A největší odplaty pak dočkají se ve štěstí rodinném, na svých vlastních dítkách. Dobré dítky mívají pak zase hodné syny a dcery.

Proto buď rodičům svým hodným synem a Bůh ti za to odplatí zde a hojněji ještě po smrti v nebi.

3. Slova výhrůžek.

Snad se ještě z biblické dějeprawy pamatuješ, jak Bůh neposlušné syny Heliovy a zlého Chama a Absolona potrestal. A také nyní Bůh není méně přísným. Mnohdykrát nemůže některý člověk při vši své přičinlivosti z bídy a nouze vyváznouti, jedno neštěstí za druhým ho stihá a na první pohled neví nikdo, proč se mu tak vede. Ale když zkoumáme jeho minulost, shledáme obyčejně, že rodičů svých nectil, jim v mládí svém jen zle činil.

Znamé přísloví: »Jakou měrou naměříte, takovou i vám bude odměřeno,« dochází i tu své platnosti. Provinily-li se dítky něčím na svých rodičích, dočkají se toho jednou i na svých dětech.

Špatný syn vytáhl svého starého otce za vlasy z domu až na práh dveří, když tu otec zvolal: »Dosti, nešťastníče, dále jsem ani já svého otce nevytáhl!«

Nedožije-li se špatné děcko trestu hned zde na zemi, je to tím hůře, neboť hrozněji pak bude mu jednou zakoušeti tam na věčnosti.

Drahý příteli! nemyslíme, že bys ty svým chováním k rodičům byl si peklo zasloužil, a kdyby přece, pak neváhej napravit vzorným dětinstvím, co jsi v minulosti zanedbal a provinil.

B. Jak dostáti povinnostem synovským?

1. Cti rodiče své!

Rodičové jsou zástupci boží. Jako každý král žádati musí, aby poddaní ministrům, jeho to zástupcům, patřičnou čest vzdávali, tak také žádá Bůh, ten král králův, aby rodičům, jež si za své zástupce vyvolil, náležitá čest se prokazovala. Proto nepraví čtvrté přikázání: miluj! nýbrž cti! rodiče své; láskou jsme beztoho všem lidem povinni.

Této povinnosti nezbavují dítě ani slabosti a neřesti rodičův. Bůh miluje i hříšníky, jakožto obraz svůj, ale nenávidí hřích. Je to sice bolestno synovi, vidí-li, že otec jeho jest opilec anebo jiné chybě oddaný, než proto vždy je jeho otcem. jemuž je dlužen úctu a shovívavost.

Úcta tato musí hluboko v srdci kotviti, aby jevila se v každém slově a činu našem. Budeme pak laskavi v řeči, vždy a všude zdvořili, úslužni, poddajni a v obcování svém nikdy nezapomeneme povinné péče a slušnosti.

Běda synu, který starému otci a slabé matce vzdoruje, jim trpkými ba surovými slovy srdce rozdírá !

Pořádný syn ujme se cti rodičů svých, jejich chyby, jestliže je cizí lidé přetřepávají, omluví; a proto u každého rozšafného muže získá sobě i rodičům dobré pověsti.

Jsou-li rodiče nemocí či stářím ochromeni, upadli-li do bídy a nouze, pak mají jen více nároků na láskyplnou pozornost dítek. Tělesné vady a chudoba nejsou potupou, ale ovšem na věky potupen bude ten, kdo se za své rodiče stydí.

A došel-lis k něčemu lepšímu, nebo kdy dojdeš, pak máš věru příčinu, svými rodiči se chlubit; neboť oni dali základ štěstí tvému. Bohatým lidem není nic nesnadného, děti své k něčemu řádnému dovésti; ale všecka čest a uznání rodičům nemajetným, kteří přes všechny překážky a nedostatky dětem svým lepší osud zaopatří!

2. *Miluj rodiče své!*

Milující a milovaný jsou téměř jedna duše ve dvou tělech. Jako hodný syn snášej tedy s rodiči svými hoře i slasť, štěstí i neštěstí. Svou pilí, příčinlivostí, mravným chováním oslazuje jim dny života a při příležitostech jmenin aneb narozenin jejich hled' jim lásku svou vhodným dárkem nebo přáním projevovati.

Tvou největší radostí budiž břemena a starosti s beder jejich snímati; nemůžeš-li břímě jejich

převzítí ani ho ulehčítí, pak aspoň vnitřním účastenstvím, svou dobrou vůlí, jež sama se jim, budeš-li ji jen mítí, ukáže, bolesti jejich zmírňuj.

Za dnů, kdy stařec jiným se už stává obtížným, jest milující syn otci svému šedivému jeho světlem, podporou i útěchou. Při onemocnění zavčas spěchá ke zkušenému lékaři o pomoc.

Ale jak vyjádříme se o synu, který prokvetlý vlas matky své kletbami a nadávkami kálí, jak o takovém nezdárníku, jenž i ruky své pozvedá na slabého otce!

Věru není slov, jež by takový zločin dostatečně vystihovala.

Kolik to otcův a matek klesá předčasně do hrobu, protože zármutek nad nepovedeným synem zdraví jejich podkopal!

Oh! obludou je syn takový, který rodiče utrápí, on jakoby za vlasy dotáhl je ku hrobu a shodiv je do něho řekl: »Tu máte za vše dobrodiní od syna svého!« —

Dále jeví se láska sdílností časných statků.

Odevzdávej proto poctivě a s radostí mzdu do rukou rodičů svých a spokoj se s tím, co oni po zapravení potřeb tvých tobě dají na tvou útratu.

Však podíváme-li se do života, vidíme, jak klouček, sotva v továrně nebo v závodu nějakém mzdu dostane, už myslí, že musí si něco ze mzdy za lubem nechatí, aby mohl pak předčasným choutkám svým, obyčejně i nedovoleným, vyhověti. Z počátku sice strhuje málo, ale soudruzi jeho navedou ho,

by si vzal více, svedou ho k novým radovánkám a synáček konečně nabídne se rodičům pouze do stravy, nebo je docela opustí.

Mzda se pak lehkovážně probije v hospodě na pitkách a kartech, v tančírnách, výletech a jinde a brzy sotva stačí, aby všechny probuzené vášně ukojila. K tomu se ještě lehkomylně vstoupí v manželství, na rodičích se poslední groš vynutí. Potom až je ze všeho svlékl, jest mu obtížným je žíviti, čeká neustále jejich smrti, a nejde-li mu tato dlouho, odklidí je jako staré haraburdí z domu, vrhne cizím lidem na krk, pošle do chudobince.

Než raději už pomlčíme o takovéto nevděčnosti a necitelnosti. Bohudík! v našich křesťanských rodinách to posud tak daleko nedošlo. U nás jest ještě dosti hodných synů, kteří rodičům svým jsou vděčnými, je k stáří na rukou nosí, a poslední dny života jejich všemožně oslazují. —

Konečně je povinností dítek dbáti o duševní spásu rodičů.

Blaze tomu synu, který trpělivostí, dobrým příkladem a modlitbou pobloudilou duši otce nebo matky od věčné záhuby odvrátil!

Víš-li na příklad, že rodiče tvoji užívají věci neprávem odcizené, nesmíš popustiti, dokud bezprávi svého neodčiní.

Leží-li rodiče na smrtelné posteli, postaráš se o duchovního pastýře, jenž by je na cestu do věčnosti připravil a posílil, a když skonají, nezapomeneš na ně v modlitbách svých.

Buď ujištěn, že pak po celý život bude ti nenahraditelnou útěchou, budeš-li si v duchu moci říci: já jsem se svými rodiči, jak se patří, zacházel.

3. Poslouchej svých rodičů.

Povinnost ku poslušnosti přestává ne dospělostí syna, nýbrž smrtí rodičů. Zřejmě však jest, že rodičů poslechně jen tehdy, pokud nám neradí ke hříchu; radí-li ke zlému, dlužno více Boha poslouchati.

Než s touto poslušností namnoze nevalně to vypadá; častokráte klučina, jenž chodí ještě se slabikářem, poroučí rodičům, místo aby jich poslouchal. A dostalo-li se nadějně dítě takové do továrny nebo někam jinam, už si objedná dýmku jako odznak své samostatnosti a vyspělosti, a musí míti na útratu; neboť kořalka, pivo a karty patří dnes do rozpočtu patnáctiletého mladíčka. Slabí rodiče podrobí se této nevyhnutelnosti; »jiní prý to také dělají.« Večer měl by býti syn v čas doma, ale rozehrátá společnost soudruhů mu poradí: »Pah! ať staří si broukají, jenom ty se s námi vesel!«

V noci přijde se pozdě a ve stavu všelijakém domů. Ustaraní rodičové vytýkají právem synáčkovi jeho jednání, a tu uklouzne podařenému synkovi, co už dávno v nitru jeho vřelo, a čekalo jen na příležitost: »Však já vím, co dělám, vy mi nemáte co poroučet!«

A teď nastane rej; syn dělá, co chce, a rodiče jsou obyčejně pak rádi, až ničema paty z domu vytáhne, neboť pak navrátí se zase mír a pokoj.

Nemůžeme však tvrditi, že by většina dítek rodičů neposlouchala. Můžeme také uvést příklady, že uznalý a svědomitý syn ani nečeká na rozkaz otcův, že vůli jeho už na očích vidí a všímá si matčina napomenutí, že jeho radostí jest, může-li rodiče své něčím milým překvapiti.

II. Vojančina.

1. *Při odvodu.*

Chovejte mě, má matičko,
jako míšeňské jablíčko,
chovejte mě, má matičko,
jako z růže květ:

Až pak vy mě vychováte,
pak se na mne podíváte,
jak mně bude pěkně slušet
bílý kabátek.

Znáš bezpochyby dosti písniček, které nastávající obrancové vlasti zpívají, když jdou k odvodu. Jeť to už pravidlem, že při odvodu každý se dává odváděti ve dvou, totiž sebe a svou opici, kterou si napřed koupí. Hospodští v takové dny mají největší odbyt, pivo a kořalka jen teče a nadějně vojsko radí, pere se, jako divoká zvěř.

Mnohému pak věru neškodí, přespí-li aspoň 24 hodin »v chládku« na pryčnách.

Právě tento den, můj drahý, třeba býti vážnějším než jindy v životě. Rodiče tvoji jistě že den ten v nejistotě propláčou; počítají výlohy a oběti, kterých vyžadovati bude čas služby tvé; uvažují o dlouhé odloučenosti, válce a smrti. To jsou myšlenky, které také tebe by měly trochu schladiti. Druhého dne, až se ti vše rozleží, zpíváš i ty pak docela jinou.

A nejsi-li odveden, jsi-li uznán za neschopna k vojenství, pak máš tím méně příčiny k dovádění!

2. *Odchod z domova.*

Tak už jsi tedy dragounem, dělostřelcem nebo u některého pluku pěšího a myslíš na pestré šaty, ve kterých se brzy budeš pyšnit. Vskutku můžeš býti pyšným, že nosíš oděv císařský, můžeš se přede všemi chlubit svým vznešeným povoláním obhájce vlasti, za niž hotov jsi každou chvíli krev proliti. Vojenský stav má ještě mnoho jiného dobrého v sobě: mnohý, jenž zapomněl poslouchati, poslušnosti se tu přiučí, navykne pořádku a důkladnosti, tu má příležitost své mladé vědomosti osvěžiti a novému se naučiti; ale za světlem chodí vždy stín a tak i tu; proto radíme ti, prohlédni si dobře své uzlíky.

Tu v prvním a sice v nejobyčejnějším, v němž máš své věci, ejhle, co vidíme: starou košili, dvě roztrhaných punčoch, ale nové pěkné kalhoty vojenské a vojenskou čepici. Ale my bychom ti byli tou radou, abys si byl místo dvou posledních věcí,

jež dostaneš beztoho u pluku, raději zaopatřil několik nových košil a spodních kalhot, to by ti více prospělo.

A jak pak je to u tebe s penězi?

Aj aj! prázdná peněženka! Milý příteli, to jsi nerozumně jednal. Místo se svými rozpustilými přátely poslední krejcar prohýřiti, měl jsi raději něco na dlouhý čas vojenské služby uspořiti. Z domu můžeš velmi málo očekávati, a druhové tvoji na vojanštině se s tebou sdíleti nebudou, každý rád, má-li něco, a tak budeš, brachu, často při suchém komisárku toužiti po kousku másla nebo tvarůžku.

Zmínili jsme se ještě o druhém uzlíku. Neboj se, že na tě naložíme ještě zbytečné tíže; v tomto schováš si věci, jež nikterak netíží. Míníme totiž, abys dobře si uchovával všechna ta dobrá napomenutí, jež ti rodiče, příbuzní, učitelé a zpovědník při rozchodu na srdce vložili. Mysli na ně každý den a řiď se podle nich, i povede se ti dobře.

3. Život vojenský.

Římský císař Dioklecián vydal rozkaz, aby všichni křesťané, kteří by vzpírali se obětovati modlám, propadli smrti. Nařízení došlo do Gallie, právě když císař Konstancius Chlorus své důstojníky kol sebe shromážděny měl. Ten tedy promluvil ku shromážděným: »Někteří z vás přijali už náboženství křesťanské. Nyní tedy víte, co máte počít!«

Několik zůstalo jich věrno své víře, ostatní odpadli. K těmto pak promluvil Konstancius: »Dle mého přání zapřeli jste svou víru, ale běžte, vašich

služeb nechci teď už; neboť jak může člověk, jenž Bohu svému v slově nedostojí, s to býti, aby knížel svému věren zůstal, když by prospěch jeho snad ho lákal, aby věrnost svou porušil?«

Pohan ten promluvil zlaté slovo, které až posud dochází platnosti.

Vojín, který Boha se nespouští, splní také co v přísaze Bohu přísáhl. On snese trpělivě obtíže stavu svého s vědomím své povinnosti, a dojde-li k boji, vrhne se statečně do řad nepřátel neboť ví, že, umře-li jako dobrý křesťan při plnění povinnosti své, odměna hojná čeká ho v nebesích. Vojín však, který s náboženstvím svým docela nebo částečně se rozešel, plní rozkazy představených svých s broukáním a stížnostmi, je vychloubavý, kde se nemá čeho báti, ale zbabělý, když to přijde do tuhého, i přeběhne, vidí-li, že mu z toho vykvete prospěch!

Snad namítneš nám: »Však ode mne přece nebudou žádati, bych se zřekl své víry?«

Odpovídáme: od představených tvých v poli ovšem ne; ale od druhů tvých v prázdné chvíli. Tu přestojí víra a mravnost tvá mnohou zkoušku.

Setkáš se totiž v kasárnách a jinde se všelijakými kvítky všech barev. Tu pak shledáš, že lidé, kteří sami náboženství dbají, jsou nejsnášlivější, ti však, kteří své náboženství, jako had kůži svlekli, jsou nejhašterivější. Tu bude ti tedy slýchati posměšky a jalové vtipy. Budeš-li chtíti víru svou

neporušenou uchovati, pak střež se podobných lidí jako morové rány.

Nováčkovi jest často při návalu práce ve službě vojenské nemožno, by dostál nedělním povinnostem svým; tehdy ovšem je ve svědomí svém omluven. Stává se však snadno, že voják, jenž službou omluven bývá, sám brzy i mimo službu se omlouvá, a jakmile jednou začal své povinnosti zanedbávati, jde to již s ním neustále s kopce. Zanedbávání náboženských povinností vede ponenáhlu k nevěře.

Dále jest ti obávati se při vojenství o svou nevinnost. Setkáš se s druhy, kteří libují si v blátě řeči nejhanebnějších. Písňe se zpívají co nejnečudnější, při jejichž poslechnutí hodný člověk zardíti se musí; od řeči pak přejde se ke skutkům.

Protož pozor! a především posilň se modlitbou proti všemu, nezapomínaje nikdy té prosby: »Neuvod nás v pokušení!«

Konečně dosloužíš a vrátíš se domů jako zkušený mladík. Ale střež se, ať pak doma neděláš velikého pána, ať nestydíš se za otcovskou řeč a zvyky. Snad jsi slyšel už vykládati o jistém poněmčilém synku. Přijda z vojny domů, dělal, jakoby již česky neuměl. Šel se sestrami a bratry svými na pole i nemohl a nemohl si vzpomenouti, jak se jmenuje to, čím se obilí a seno ze země sbírá. Najednou šlápl na to; topůrko se vyšvihlo a kleplo ho do hlavy. »Zatracené hrábě!« vyhrklo z něho a najednou teď si vzpomněl, nač nemohl tak dlouho přijíti.

Proto chraň se všeho, co by tě udělalo směšným.

III. Známosti a svatby.

1. *Ženich.*

Kdo se chce učit malířství, nebo jinému nesnadnému umění, zajisté dříve rozváží, má-li vlohy k tomu. Při ženitbě se však o tom velmi zřídka mluví a přece tu zvláště potřeby jest míti ke stavu tomu povolání, aby pak přenáhlivší se ženich pozdě už nemusil uznati, že k manželství se nehodí. Neboť kdo se oženiti chce, ten musí býti:

1. Mužem, ne mladíčkem osmnáctiletým, který ještě ani vousů nemá; takový není zralý pro manželství. Pokud si mladík neodbyl své vojenské povinnosti nemá na ženění ani pomýšleti. To je právě neštěstím našich časův a základ všeho neštěstí, zvláště u rodin dělnických, že děti se žení, sotva škole odrostly, které nemohou pak pochopiti, že v manželství hra a tanec už přestává. Odtud je tolik lehkomyšlných manželův, odtud tak špatně děti se vychovávají a odtud pochází konec konců předčasná nouze a bída.

2. Celým mužem, totiž úplně zdravým, ne nějakým nedochůdčetem, stonálkem, jehož po čtyřech nedělích už žena musí ošetřovati a jenž po roce ji vdovou učiní.

Dále musí býti celým mužem ve své povaze. Jsouť stará děcka, jež o třiceti letech ještě hračkám neodrostla. Pro vážný život, jakým zajisté jest manželství, třeba vážné mysli. Pan manžel ať je mimo to schopen svou manželku a děti uživiti.

Ženě patří býti doma a ne v továrně. To je bídný manžel, který již napřed počítá na výdělek své ženy; toť nanejvýše nebezpečné počtářství; můžeť se mu přihoditi, že se notně přepočítá.

Mladý muž má míti tolik uspořeno, aby aspoň to nejnutnější pro domácnost zjednatí mohl.

Než k tomu se obyčejně nepřihlíží! Chlapci, kteří ještě ani sebe pořádně uživiti nemohou, ženou se do ženění. Říká se sice, že dva snesou více hladu než jeden, avšak mladé lidičky i od té bolesti umějí si pomoci. První, co do hospodářství si pořídí, je žebrácká mošna. Mladá paní umí to už z domu a děti v ní naleznou tedy dobrou učitelku, která je záhy od dědiny k dědině, od města k městu posílá a tak firma „Syčák“ přechází bez úhony s otce na syna.

3. Mužem povinností svých dbalým. Stane se, že musí muž ještě jiné povinnosti kromě manželských plniti. Představme si muže, jenž pečovati musí o ovdovělou matku a nedospělé bratry a sestry své. U tohoto by manželství jen přispělo k tomu, že by celá rodina brzy v bídě se octla.

Mladý muž, jenž chce se oženiti, má se ostatně s rodiči svými poraditi, aby pak do manželství místo požehnání, kletbu jejich si nepřinesl.

Činí-li mu však rodiče neoprávněné překážky, nuže, pak ať poradí se s duchovním, tenť jistě, čeho bude třeba k vyrovnání, učiní.

2. *Námluvy.*

Tu se třeba míti na pozor, aby člověk na slepo nešel. Kdo jen vášní vésti se nechává, podobá se korábu, který jsa bez stěžně a vesel vlnám na zvůli vydán jest; vašeň jest odedávna osvědčena jako špatná rádkyně.

Kdo kteroukoliv hezkou tvářičkou unést se dává, chytá po bublinách, jež pod rukou se mu rozplynou. Pěkný obličej není z mramoru, aby trval na věky. I ta nejhezčí sestárne, svráskovatí, a nic jí už nepomůže. Přechoť také, jako pod růžemi had se ukrývá. mají růžové dcerušky Eviny mnoho příbuzného s hadem: krásné tělo bývá schránkou podvodné, lstivé duše.

Vyhotovíme tedy popis tvé nastávající ve způsobu zatykače, ale v dobrém smyslu:

1. *Jméno*: Dcera dobrých rodičů. Kde otec a matka nemají dobré pověsti, tu je na pováženou, o dceru se ucházeti; neboť děti obyčejně dědí chyby svých rodičů; ovšem všude to neplatí.

Nějaké věno pravda neškodí, ale není nevyhnutelnou podmínkou; raději ať je bohatší dobrými vlastnostmi než penězi. Máš-li svou něžnější polovičku z celého srdce rád, nebude ti těžko, ba spíše radostí, prací rukou svých ji živiti.

Ale především ať není nijak s tebou příbuzna, neboť s takovou dočkáš se jen nemoci, časné smrti, ale žádných dítek.

Je také dokázáno, že, je-li manželství s příbuznou dětmi požehnáno, pak jsou dítky ty slepé, hluchoněmé, blbé a pod.

2. Stav: Princezna to nebude, k její ruče se tvá mozolná pravice nehodí, ale spíše bude nějaká služebná nebo dělnice tvou vyvolenou. Ale ať už tomu neb onomu stavu náleží, ty především hleď, aby uměla vésti domácnost

3. Stáří: Žádná 16letá fiflenka, ale také ne stará kopuletá panna, nebo dokonce vdova s tuctem dětí.

4. Náboženství: Smíšená manželství jsou vůbec nepříhodna, ježto dítkám pak nedostává se pořádného náboženského vychování. Rozdílné náboženské názory mohou také zavdati podnět ku hádkám, jestliže záhy vlašnost na obou stranách nenastoupí.

5. Zvláštní známky:

a) nábožná, neboť jinak nikdy nebude dobrou ženou a zvláště ne dobrou matkou;

b) počestná; počestnost je chloubou paní, bez ní žena podobá se svadlé květině;

c) mírné, skromné povahy. Žena, která vždy musí míti na vrchu, která je zlobivá jako krocan, ta činí z manželského ráje peklo;

d) zdravá, aby z domu tvého hned po svatbě nebyla nemocnice;

e) jednoduchá v odívání. Slečna s kloboučkem, závojem a slunečníkem nemívá pak mnohdy ani pořádně čisté košile. Na vrchu zlato, uvnitř však bláto.

f) dobrá hospodyně, aby neděle neprohospodařila, co si týden vydělal.

S tímto zatykačem v rukou dej se na cestu. Najdeš-li takovou, jak jsme popsali, chop se jí a té již nepouštěj!

3. Snoubenci.

Prisáhala-li si dvě srdce věčnou lásku a věrnost, pak nech se svatbou se neodkládá; věční snoubenci nejsou k ničemu. Důvěrným obcováním mezi ženichem a nevěstou otvírají se dvěře hříšným příležitostem dokořán. Snoubenci však mají zůstatí čisti a zachovali. Bohužel tak mnohým nevěstám, jež ve věnečku při svatbě k oltáři přistupují, měl by se věnec jako známka panenství s hlavy strhnouti.

Takové případy zaviňují ponejvíce tajné schůzky. Počestní snoubenci scházejí se jen u přítomnosti rodičův, sester nebo bratrů a vůbec při společnosti. Ale při dostaveníčku večerním někde u branky domovní, při běhání lesem a polem, toulání se po trzích, plesích a při pozdním pak návratu, může si hned člověk mysliti: »Tito už svou nevinnost pochovali!« vždyť příležitost dělá zloděje. Látky chytlavé musí se ohně chrániti. Nuž a takovými chytlavinami jsou vášně tělesné; chytne-li v nás jiskra jen, vzplane brzy celé nitro naše v neuhasitelný požár.

Snoubenci mají také vždy upřímně spolu hovořiti, ničeho si nezamlčovati, ničeho nepřeháněti, nedělati si nadějí, jež by se pak sbortily.

Ukáže-li se pak nepravost takovýchto slibů, bývá na vždy po manželském štěstí; takové pak manželství má jen dva šťastné dny: totiž svatební a smrtelný.

Snoubenci dále ať si přísáhlou věrnost zachovávají. Hanba ženichu, jenž ještě po jiných hledí, a třikráte hanba mu, docela-li nevěstu svou opustí!

4. *Svatba.*

Obřady církevní skončeny a průvod svatební vesele ubírá se ku hostině. Už i samy dary znázorňují city a přání, jimiž dnes všechna srdce překypují. Malí bratři a sestríčky přinesou kytici a jeden přednese básničku, jež ze srdce plyne a do srdce vchází. Oči nevěsty při ní zalévají se slzami, ona bolestně si vzpomíná dětství svého, připomíná si, že už opustiti musí dům otcovský, v němž tolik blahých chvil zažila.

Zamilovaný pohled ženichův rozplaší všecken žal, a také starosvatbí se přičinila, aby dlouho se nezabývali vážnými myšlénkami. Opět a opět je napomíná, aby se za stoly posadili a hodně si popřáli všeho, co sklep a kuchyně zaopatřila.

Také dědoušek dnes opustil zápraží, oblekl se do nejlepšího svého šatu, a blahem záře posadil se podle své vnučky. Sám žert a smích vypravuje jí o své svatbě s babičkou a všichni kolem sedící naslouchají.

První družba zatím přemílal své naštudované říkání, a čekal vhodné chvílky, aby mohl vstáti. Teď přinesli svatební koláč. Srdnatě povstal, postavil se nad ním a spustil. Vyprávěl, odkud až ten koláč objednal, kolik s ním nebezpečí zakusil, tak směšně, div se všichni nezalkli, a na konec vyzval nevěstu, aby si jej koupila od něho. Nevěsta dala mu slušný dárek a on pronesl jí první přípitek. Následovaly přípitky ostatních hostí, a každý složil jí svůj dárek na to i ono: jeden na vařečku, jiný na pokličky, třetí na svatou trpělivost, čtvrtý na laskavost k manželu atd., každý na něco jiného, při čemž smíchu nebylo ani konce.

Připojme se i my ku gratulantům a přejme nevěstě i ženichovi, aby po pětadvaceti letech rovněž tak vesele jako dnes v kruhu šťastné rodiny slavili druhý — totiž stříbrný den svatební.

IV. Společenský život.

1. *Nezdvořilec.*

Mnozí mladíci si myslí, že zdvořilost a slušnost jsou jen pro velké pány. Zdvořilým může a má býti každý; způsobnost nic nestojí, ale přináší velký užitek. Muž, jenž zná slušnost, vždy se lépe doporučuje, než nějaký sprostý neohrabanec. Dělník ovšem nepotřebuje způsobů vytřelého světáka, avšak jen co se sluší a patří. Jako drsný kámen se pod

rukou brusičovou uhlazuje, tak má i dělník drsnost povahy a mravů svých zpříjemňovati a vyčistovati v pěkné chování. Proto podáme některá pravidla slušnosti, která by zvláště dělníku přiměřena byla.

2. *Pravidla slušnosti.*

1. Ráno neběhej neumyt a neučesan a u stolu v podobném stavu se neobjevuj.

2. Vlasů nečesej ve světnici, kde se jí a bydlí, hřebenu nenech se povalovati po seslích, stolech a oknech.

3. Nehtů neřezej a nečisti ve společnosti ani na veřejném místě.

4. Nos utírej kapesníkem, ne rukou neb rukávem, a musíš-li vypliti, vyplij stranou někam v koutě. Ale ani při jednom ani při druhém hřmotu nedělej!

5. Kašlaj neb kýchaj obrať se poněkud stranou a drž si šátek před ústy.

6. Kapesníku nedrž pořád v rukách a leckde ho nepokládej.

7. U přítomnosti jiných neškrab se na hlavě, nerýpej si v nosu ani v uších, nekousej nehtův a nezívej.

8. Při stole sed' rovně, neklad' se na lokty a nepodpírej hlavu o dlaně.

9. Lžíce, vidličky ani nože neber celou rukou, nýbrž konci prstů; špice vidličky nezdvihej do vrchu, neoháněj se jí, nebubnuj a nehrej si s ní. Nejíš-li, polož vše tiše vedle talíře.

10. Kostí, pecky a jádra klad' na pokraj talíře, a ne na lžici a dokonce ne na ubrus stolní.

11. Při jídle si nenacpávej úst přílišně, a nepij dokud jsi nevyjedl, odvykej si srkání a mlaskání a žvýkaje úst dokořán neotvírej.

12. Nefoukej do polévky neb jiných horkých jídel, ale čekej, až ti dosti vychladnou.

13. Prsty se pokrmů nedotýkej. Sůl a pepř nabírej na ostří nože.

14. Nenapichuj celé brambory neb kusy masa na vidličku, chtěje z něho okusovati.

15. Pecky ze švestek nevypouštěj z úst přímo na talíř ani je neber prsty, nýbrž přiblíž se vidličkou nebo lžicí k ústům, polož pecku na ni a dej ji tak na okraj talíře.

16. Vidličky, nože ani lžice neoblizuj ani o ubrus neotírej.

17. Nevytírej talíře prstem, ovšem ale kůrkou, nadrž ji však v prstech, ale napíchni si ji na vidličku.

18. Zbytek polévky nevylévej z talíře na lžici.

19. Při jídle nech talíř ležeti na stole, do ruky jej neber.

20. Při podávání jídel neohlížej se ani po míse ani po sousedech, když si berou. Nevybírej si nejlepší kousky, nýbrž ber z kraje, jak to leží před tebou. Co jsi sobě vzal, toho už do mísy nevracej.

21. Přeje-li si někdo jídlo nějaké, nenatahuj se s mísou anebo po míse přes jiné, nýbrž jednoduše popros souseda, aby mísu podal.

22. Při chůzi nes se přímo a nenuceně, neměj rukou v kapsách, nepodpírej si boků, nech ruce, nenuceně viseti, ale ať jimi příliš nerozháníš.

23. Sejda se se staršími nebo vyššími osobami, dej jim místo po své pravici, a jda s několika, nejvážnější osobě dej jíti v prostředku; při vcházení a vycházení sluší, aby vznešenější šel napřed.

24. Na setkání pozdravuj vždy napřed, a sice ne kývnutím hlavy, nýbrž sejmi čepici nebo klouk.

25. Vstoupí-li do bytu tvého vážená osoba, povstaň a jdi jí vstříc.

26. Jda někam návštěvou, zastrč přede dveřmi dýmku nebo doutník, zaklepej než vstoupíš, a čekej, až uslyšíš vyzvání »dále« nebo »vejděte« neb »volno,« očist' nohy o rohožku přede dveřmi a obnaživ hlavu teprve vstup. Ve světnici nesedej, dokud tě k tomu nikdo nevyzval.

27. Mluvě s někým hled' mu do obličeje, nepřibližuj se k němu přílišně, také nikdy se k němu zády neobracej.

28. Sedě neseď na přič na stoličce a neobtáčeť rukou lenoch; nohou nepřekládej přes sebe, neroztahuj jich. ani jimi nejezdi po podlaze.

29. Ve shromáždění nemáš seděti, kdyby starší a vznešenější osoby musily státi, nýbrž vstana postup jim svého místa.

30. Mluvě o důstojných osobách, užívej vždy slova »pan« a nikdy sebe neklad' na prvé místo; neříkej tedy, vypravuješ-li něco: »já a pan X.«, nýbrž vždy raději: »pan X. a já.«

31. O nepřítomných zemřelých jen dobře mluv, ale nikdy špatně.

32. Starším a cizím lidem neříkej »ty,« nýbrž »vy«.

33. Nerozumíš-li, co se tě kdo ptá, netaž se prostě »co?« anebo »jak?,« nýbrž řekni: »co poroučíte?« aneb »odpusťte, nerozuměl jsem.«

34. Nesměj se všemu, co vidíš a slyšíš, zvláště ne hlasitě; vypravuje-li kdo co, neposlouchej s otevřenou hubou.

35. Stojte nepodpírejte se o stěnu nebo nábytek.

36. Na ulici nepískej a nezpívej.

37. Při psaní listu vezmi vždy celý, čistý arch papíru, polož jej tak před sebe, aby ten kraj, kde se arch otvírá, byl ti po pravé ruce; piš co možná v nejrovnějších linkách a neumíš-li to, podlož si pod list »lenoch« linkovaný. Na hodný prst od vrchního kraje napiš více ku pravé straně místo, den, měsíc, rok psaní a o dva prsty níže do prostřed řádku napiš oslovení buď: »Ctěný pane!« nebo »Milý příteli!« a pak o řádek doleji počni psáti, co psáti zamýšlíš, ale po levé straně listu vynechávej proužek asi na prst široko prázdný.

Začínaje list pomeň všech oklik a planých řečí, jako bývají: »S potěšením chápu se péra« a pod. Počni vždy ihned s tím, co zamýšlíš, ale nezačínej nikdy sám sebou, ať prvním slovem není »Já.«

Všecko oslovování osoby, které list píšeme, jako »Ty,« »Vy,« piš velkou písmenou.

Na konci listu oslov toho, komu píšeš, asi takto :

»Pro tentokrát, milý příteli, budiž už dosti.
Pozdravuje tě srdečně

Tvůj
N. N.«

U výše postavených osob můžeš pak takto skončiti :

»Vašemu Blahorodí —«
nebo: »Vaší Urozenosti

úplně oddaný
N. N.«

38. List vlož do obálky čili kouvertu. Poštovní známku přilep vždy nahoru do pravého rohu. Jest neslušno psaní poslati nevyplaceno.

Adresa musí obsahovati vše, čeho jest potřebi, aby psaní příjemce došlo, tedy: u prostřed obálky jméno a stav, v pravo dole místo a u větších měst též ulici a číslo domu. Tak na př. vypadá obálka s adresou takto :

5
kr. r. m.

Urozenému Pánu

panu Janu Mrázkovi,

staviteli

v Brně.

Běhounská ulice č. 15.

Váženým osobám píšeme na adresu »Urozenému,« vysokým úředníkům, šlechticům a důstojníkům »Vysoce urozenému« a kněžím »Vele důstojnému.«

3. *Svárlivec.*

Když dva kohouti na smetišti se potkají, postaví se proti sobě a pustí se do sebe. Rvou se semotam, trhají si peří z těla, až konečně jeden z nich, vida, že už neodolá, dá se na útěk.

Takoví kohouti jsou také mnozí mladí dělníci, kteří bez hádky a pračky ani žítí nemohou, kteří drze leckoho na setkání napadnou, kteří hodův ani posvícení bez roztrhaného kabátu a rozbité hlavy odbyti nemohou.

Pračky s hlediska křesťanské lásky k sobě samému a k bližnímu jsou co nejrozhodněji zatraceny.

Často musí některý starší dělník, jenž za mládí svého ne tak ze zlomyslnosti, jako z furiantství do praček se pouštěl, vyznati: »Mnoho ran jsem rozdal, ale často také do mně mlátili jako do peřiny.« A ku krvavým mozolům dostane se pak často také bujnému panáčkovi ochlazení mezi čtyrmi úzkými stěnami o chlebě a vodě. Zabití není při takových pračkách rovněž věcí neslýchanou. Vzpomeň si tu jen na zármutek rodičů, na bídu a náрек ženy a dětí poraněného nebo zabitého. Jak mnohý pozdě hořce želel, kdy musil si říci: »Ty's v okamžiku uvrhl celou rodinu do nevyslovitelného hoře a nyní jsi bez moci zažehnati neštěstí, jež jsi vyvolal.

Bohužel jsou i takové obludy, kteří s chladnou myslí dychtí po krvi nepřítele svého, kteří číhají často, aby jen nepřipravenému protivníku nůž do prsou vraziti mohli. Tu jeví se všechna zvířecnost vášní, tu pospolu bydlí zbabělost, úskočnost, zlo-myslnost a surovost.

Jsmě ti proto dobrou radou: Nenos nože v kapse, abys nepřišel do pokušení, zle ho užiti.

Dále mládež naše ráda se obírá střílením a boucháním. Vedle dýmky je pistole první touhou každého holobrádka. A touha se dá snadno ukojiti; za nějakou zlatku dá se už pěkné bouchadlo koupiti. Nový rok, jmeniny, narozeniny, svatba atd. jsou pak dny, jež dávají mladému hrdinovi příležitost svou odvážnost ukázati.

Milý příteli! což nemáš žádného slitování s nemocnými a jinými lidmi slabých čivů, jimž potřebný spánek rušíš? A pak myslí na sebe: co pak z toho máš, že své trpce vydělané peníze do vzduchu vybucháš? Máš-li již takovou zálibu v bouchání, nuže, tak' běž ke kováři, vypůjč si od něho kus železa a perlík i bouchej si dle libosti. To tě nebude nic státi a nevydáš se v nebezpečí, že přijdeš o prsty nebo někoho jiného poraníš, co při špatnosti střelných nástrojův a nezkušenosti i neprozřetelnosti tvé velmi často se ti může přihoditi.

Od pistole pokročí se pak brzy k revolveru a míti revolver, není už jen podivnůstkou nějakého Amerikána, nýbrž i naši mladí páni počínají si s revolverem zahrávati. Jednou vracely se dvě

sousední rodiny pozdě v noci domů z posvícení. Na cestě, účinkem vypitého piva dostaly se do hádky. Syn chtěl otci svému ku pomoci přispěti, vytáhl revolver chtě střeliti po jeho protivníkovi, avšak ve zmatku tom střelil otce svého. Na štěstí rána nebyla smrtelná. Pomyslete si to zděšení, kdyby otec mrtev k zemi byl klesl! byl-li by pak syn jeho býval ještě kdy šťastným?

Protož pamatuj si: Buď mírumilovným. střež se opilosti, obyčejného to pramene všech svárů, a pak nebude ti třeba hájiti se zbraní proti nepřátelství druhých lidí. Kdo s mečem zachází, mečem zahyne, a také ti, kdož nožem a mečem si pohrávají, v nich nalézají svou zkázu.

Část druhá.

Kompas hornický.

Člověk jako hledač pokladů.

Byl jsi už v některých dolech? — Ne! — Nu, tak pojd' s námi v myšlénkách aspoň do solných dolů. Netřeba se ti báti hrozného namožení. Nebudeš lézti po žebřících a nevyjdeš odtamtud, jakobys vyšel z uhelných dolů, černý jako kominík, ano ve svátečních šatech bys mohl dolů sestoupiti. Ale po hornicku se přece oblečeme, připneme si tlustou kůži a na hlavu posadíme plstěný klobouk. Rozžneme lampičku a pak v pochod za hornického pozdravu »Na zdar!« dáme se chodbami ve skalách vytesanými.

Tu naskytá se nám přívětivé překvapení; teď musíme sklouznouti dolů po hlazeném kmeni jedlovém. Teď teprve víme, nač jsme tu kůži připínali. Na pravou ruku oblekneme drsnou rukavici z tlusté kůže, abychom se mohli postranního provazu zachytiti: kdo je smělý, sedne si napřed, kdo se

bojí, v zadu; v okamžiku jsme dole, jen pozor, abys nohama silně na zem nenarazil. A hle, tu nové překvapení: máme před sebou velký, klenutý prostor a u prostřed něho malé jezero; kolem jiskří pochodně a jakýs přívozník zve nás, abychom přes černou vodu tichou plavbu podnikli. Tajemné šplouchání vesel, slavnostní ticho, mihotání světél, které na černé hladině slaného jezírka poskakují, bledé tváře všech horníkův i naše: — to všechno má takové kouzlo v sobě, že se cítíme jako v nějakém zakletém kraji z pohádky. Putující dále, dojdeme rozličných štól, kdež panuje čilý ruch jako v mraveništi. Jedni tlukou, druzí vrtají, jiní nakládají a jiní odvázejí na vozíkách sůl se zemí smíšenou. Ovšem tu nemáme toho pěkného podívání, jako v báních rudných, že stěny třpytí se jako ze samého stříbra.

Protož chutě nazpět, což půjde lépe než do vnitř. Tu vidíme vůz s drážkami, vsedneme do něho a nyní pozor! hlavu zpříma, ani na pravo jí nekloniti ani na levo, ruce připažit, abychom nikde nenarazili, a teď to půjde s větrem o závod. V minutce jsme na světle Božím.

Není-liž pravda, taková cesta se ti líbí! Nu, můžeš podniknouti v jiných dolech ještě krásnější a poučnější, budeš-li míti kdy příležitost. —

Jak jsi dříve slyšel, slouží kompas horníkům za řídicí, aby v dolování a sledování žil pokračovati mohli.

Nuže a ty máš v sobě podobné bání a jsi ostatních horníkův o to lepším a vznešenějším, že ty bání jsou tvé vlastní. jichž ty k svému prospěchu užívati smíš.

Chceme tedy pomoci ti zaříditi kompas a pomoci něho hledati poklady. jež v tobě skryty jsou.

A poklady ty jsou:

1. zdravý duch.
2. zbožné srdce.

Co pak jsme zažili už při svém hornickém výletu, to bude i zde: »Přímo hlavu. neohlížeti se ani v pravo ani v levo!« sice se přihodí neštěstí.

I. Zdravý duch.

A. Pilnost a pracovitost.

1. *Práce v duchu křesťanství.*

„Práce jest kletbou, ale také
vykoupením lidstva.“

Práce jako pokuta hříchu, jest spolu i lékem proti hříchu; zahálka je matka nepravosti, jak ukáže nám jen jeden pohled do kterékoliv trestnice.

Zahálka je i nábožným a spravedlivým nebezpečnou: vzpomeňme si jen na Davida, jehož zahálka ku cizoložství a úkladné vraždě svedla.

U pohanů byla práce hanbou. Pracující lidé, dělníci byli nejnižší třídou společnosti lidské, byli otroky beze všelikých práv občanských, v opovržení

a nevážnosti větší nežli zvířata; tato však necítí pohanění svého, za to tím více cítil je rozumný člověk.

Křesťanství práci opět ušlechtilo.

Kristus sám narodil se jako syn tesařův, a v dílně pěstouna svého pracovával. Za své apoštoly zvolil si chudé řemeslníky. Dělníci jsou tedy do slova následovníci Ježíše Krista. Křesťanství nehledí na to, je-li kdo chud či bohat, jak právě činí tento svět; ba ono zřejmě se kloní k chudším. Kristus přišel na svět, jak sám pravil, proto, by jmenovitě chudým hlásal evangelium. Kristem a v Kristu není práce již hanbou. Ani králové a knížata proto nestyděli se silu paží svých zkusiti.

Křesťanství strhlo zeď, již pohanství vztýčilo mezi chudobou a bohatstvím. Vzácní mužové učinili úkolem života svého dělníku radou i skutkem přispívati a postavení jeho dle možnosti zlepšovati. Mužové učení i hodnostáři nerozmýšlejí se v přátelském kruhu stisknouti dělníkovu mozolnou pravici.

Křesťanství poskytuje dělníku ještě docela zvláštní útěchy, která cennější jest nad všecku lidskou pomoc. Jest to pevná důvěra, že jednou ve svatvečer věrný dělník přijme z rukou Páně mzdu práce své. Pravověrný křesťan ví, že, bude-li brěmě prací svých pro Boha trpělivě snášeti, nabude možnosti za hříchy své tak odpykati, by jednou k novému životu ve věčné blaženosti se probudil.

Jistý král měl ve vězení dva poddané své, z kterých každý mnoho peněz mu dlužen byl. Ježto však viděl, že dluhů mu nikdy nesplatí, protože nemají pražádného jmění, sešel do žaláře a hodil každému hrst peněz na hlavu, což je oba náramně zabořilo. Jeden rozhněval se proto a odkopl peníze, druhý zdvihl je se země, zaplatil svůj dluh a byl z vězení propuštěn.

To jest obrazem dvou různých dělníků: první stěžuje si neustále do svého osudu, však nemůže jej změnit a přivádí se o příležitost Bohu tichou obětovností práce a námahy své vinu svou splatiti.

Druhý poznává ve strastech své práce jakousi hrst peněz od Boha naň hozenou, nedbá tedy své bolesti, již ho Bůh ob čas navštíví, neboť ví, že takto dluh svůj splatí a ještě na onom světě v den výplaty hojnou odměnu obdrží.

2. *Slasti práce.*

V jistém zámku žil hrabě asi třicetiletý. Bohatství zděděné po rodičích bylo jeho zkázkou. Záhy vrhl se do proudu života a tak nalézáme ho nyní jako mladého starce, zlomeného na těle i duchu, rozloženého na pohovce. Časem uklouznou rtům jeho slova: »Je to věru nudný život, člověk by až z toho sešedivěl.«

Po chvílce pozdvihne se, aby okusil pamlsek, jež na stolku před ním stojí uchystány, ale nic mu nechutná. Rozmrzen odstrčí mísy: »To bude

něco,« praví, »pro tlustého Jakuba, ten tomu všemu brzy poradí. Ó kdybych měl jeho žaludek, rád bych dal za to několik tisíc!«

Zase se natáhne a zívá: »To je dlouhá chvíle!«

Náhle se vztýčí, podívá se na hodinky, dupne rozmrzele a zvolá: »Kde pak je dnes tak dlouho lékař? Už jsou dvě minuty přes čas, a on tu není! Zdá se, že mě už jako ztraceného počítá k mrtvým.«

Na to zatáhne prudce za zvonec a do komnaty vpadne tlustý Jakub: »Co pan hrabě poroučí?«

»Jdi rychle k doktorovi a řekni mu, zdali už na mne zapomněl?«

»Právě teď přišel.«

»Nuž dobře, tak se odklid'!«

Vstoupí lékař s obyčejnou svou otázkou: »Jak je, pane hrabě?«

»Špatně.«

»Jak jste spal?«

»Bídě.«

»Chutná-li vám?«

»Tu se podívejte, toho, co jsem druhdy jídal nejraději, ani jsem se dotknouti nemohl. Musíte pilulky pro spánek dáti silnější a také něco ostrého pro žaludek mi předeptsati.«

»Je mi líto, pane hrabě, že nemohu podle vašeho přání učiniti, neboť bych jednal proti svému svědomí. Silnější uspávací lék by už u vás účinkoval jako smrtící jed a nečinnost žaludková se silnějšími, umělými dráždidly jen zhoršuje.«

»To jest jinými slovy: už je s tebou konec, co nejdříve hled' udělati svou poslední vůli.«

»I chraň Bůh, tak zle ještě není, jste posud v letech, kdy příroda sama si nejlépe pomůže, a naši úlohou tedy jest, jí přispívati.«

»Nuže tedy, co pak nového mi poradíte?«

»Sejděte na pílu a řežte s počátku aspoň půl hodinky denně dříví; později můžete si ještě půl hodinky přidati.«

»Ha ha ha! Člověk by pukl! Pane lékaři, žertujte tak ještě chvilku, neboť cítím, že smích mému zdraví nápadně slouží.«

»Já nežertuji, jen mě poslechněte, a zkusíte, jak vám ten prostředek pomůže. Neboť poslyšte, pane hrabě:

1. Tělesná práce prospívá zdraví. Stojatá voda hnije a radlice, kterou se neoře, zrezaví. A tak je i člověku, který síly své neužívá; krev jakoby se zarážela a tuhla v žilách, nerozproudí-li ji časem namahavá práce.

Pilný dělník nejméně potřebuje lékaře; on ani neví o všelijakých nemocech, neužívá ničeho pro spaní, a nestará se nikdy, bude-li mu na obědě chutnati; je vždy zdrav jako ryba a dosahuje obyčejně vysokého stáří.

2. Pracovitost rozveseluje a sílí mysl. Známa jsou slova: »Práce a spokojenost je nejlepší blaženost.«

Nedostal člověk od Stvořitele míru sil svých tělesných nadarmo, a kdo vlohy své úmyslně promrhává, je zhnilým údem na těle lidské společnosti.

Kdo se práce štítí, toho dlouhá chvíle trápí. Žádná rozkoš ho nenasytí, žádné štěstí mu nedostačí, on neustále se honí za nedosažitými vidinami.

Pracovitý člověk je pořád veselé mysli a dává radost svou písněmi na jevo. Naléhají-li naň těžké starosti, zanotí si tím rázněji, by je zaplašil. Jako voják, když jde do bitvy, při zvuku hudby na bolest svou pro milé vzdálené zapomíná a zmužile vrhá se do nejhustší vřavy boje, tak rovně dělník snáší zmužile změny osudu; neboť práce jest jeho utěšitelkou a plašitelkou jeho starostí.

»Tak tedy, pane hrabě, prosím, dejte na mou radu.«

•Rozmyslím si to, jen se však bojím, že hned poprvé moje jemné ručky zmozolovají.«

•Od toho je pomoci! S Bohem, pane hrabě!«

Nuž, milý příteli, napadla ti snad ta zvláštnost při této povídce, že tak velkému pánu práce byla jako lék předepsána; než sám jednou svou vlastní zkušeností doznáš, že onen lékař byl moudrý a měl pravdu.

My pak uvedeme ti ještě toto ku chvále pracovitosti:

3. Práce ochraňuje před nouzí. Známo je ti snad přísloví: »Nikdo bez práce nejídá koláče.«

Pracovitost je klíčem ku sýpce Boží. Kdo klíč tento zahodí, je pak sám vinen, zahyne-li hladem.

Ovšem přihodí se někdy, že i nejpříčinnější dělník bez vlastní viny ocitne se druhdy v bídě a nouzi; i pracovitému koukává paní Bida do světnice, ale vejíti se neodváží; neboť najdou se vždy soucitní lidé, kteří pomohou mu ji zahnati.

3. *Polovičatost.*

„Jenom s chutí do toho
a pŕl díla hotovo!“
„Zítŕa, zítŕa, jen až zítŕa,
řikají vždy lenoší .“

Pán Bůh ustanovil šest dní ku práci a ne pět; proto slaviš-li »modrý pondělek,« protiviš se výslovnému nařízení božímu.

K polovičatosti patří také jednání oněch lechtivých dělníků, kteří jako myši, když není kočky doma. mají volno. Svědomitý dělník je vždy stejně pilným, ať ho pán anebo mistr pozoruje nebo ne. »Čas jsou peníze,« praví známé přísloví. Čas pracovní protáhati a promrhati je právě takovým hříchem, jako tolik peněz ukrásti, jež za ten čas jako mzdu dělník obdrží. K těmto dělníkům druží se také oni, o kterých se říká: »Při práci za nehty mu zašlo, ale při míse se potil.«

Mezi zdlouhavostí a přílišným spěchem třeba zachovávat zlatou střední cestu. Příliš kvapně pracovatí je rovněž pochybeno, dělník si musí ob čas oddechnouti. Ale oddechnutí toto se mnohým příliš dlouho protahuje.

O jednom zednickém pomocníku se vypravuje, že mival ku zapálení dýmky hned sirky, hned

ocílku s kamínkem. Když se ho ptali, proč jednou tak a jindy onak si zapaluje, odpověděl to je z toho, pracuji-li na den anebo na smlouvu. V tomto případě musím si pospíšiti, abych mnoho času neproloudal, v onom však mi není o chvilku, i jsem rád, že si mohu zapalováním trochu odpočinouti.

Pokárání zasluhuje dále i ten, kdo neustále mluví při práci a tak nejen sebe, leč i jiné omeškává a mnohdy nepozorností svou velké nebezpečí zavinuje.

Rovněž pracovati bez hlavy a smyslů jest trestuhodno. Mnohý už tak si odvykl mysliti o své práci, že pracuje jako stroj.

»Dvakrát měř. jednou řež!« Potřebuje-li kdo na př. prkénko jisté délky, odměří si je jen tak povrchně a beze všeho odřízne. Však tu shledá, že je příliš dlouhé. Odměří si je ještě jednou, ale neméně nepozorně, a prkénko vypadne krátké. Nyní teprve do třetice měří a měří pořádně, a teď teprve je prkénko jak se patří.

Kdyby byl hned poprvé měřil ne beze smyslův, ale s duchapřítomností, byl by si času i dřeva ušetřil.

4. Na zkušené.

Který mladík netoužil by cestovati po dalekých zemích, velkých městech! Kdož by, jednou-li aspoň v životě touze této vyhověl, nevzpomínal si s radostí své cesty! Jest věru krásným a dobrým přesvědčiti se na své oči, že svět sestává z více než několika dědin, ale přesvědčení toto často bohužel placeno bývá škodou na časném i věčném životě.

Zasluguje nyní dobrého uvážení, má-li řemeslnický chasník na zkušenou do světa se vydati, ať ten všude dojde v čas potřeby podpory a ochrany a spolků řemeslnických. Jako člen tohoto spolku kdekoliv může se cítiti jako doma, nalezne všude dobrý a čistý nocleh, řádné opatření za nepatrný groš, a není-li ani toho, tedy zadarmo a ještě něco přidá se mu na cestu, především pak dozná v předsedovi spolku druhého otce, jenž mu slovem skutkem poslouží. Ale hůře je to s dělníkem; pro toho takových spolků není. Na nocleh musí zalézt do lecjakého doupěte, neboť na slušný útulek nemá peněz. A jak se mu pak vede? S pořádnými lidmi se málokdy setká, za to tím častěji s tuláky, se zpustlými tovaryši, syčáky, hrdlořezy a pod. Pravda, je veselo v takové společnosti, ale takové šibeniční veselosti poctivý člověk se zděsí.

Náš mladý dělník, ocitnuv se v takové společnosti, necítí se zpočátku ve svém, ale to jen zpočátku. Druhého dne už poněkud se oznámí, na jiném, novém noclehu potká se tedy už se starými známými, přidá se k nim, anebo spíše oni ho mezi sebe vtáhnou, a pak, poctivosti a levinnosti, s Bohem!

Neděle plynou, náš poutník se posud po práci ani nepoptával a nač také? Otíratí kliky jest dosti pohodlné a výnosné, jenom škoda: »Jak nabyto, tak pozbyto.« Vše se prolije hrdlem, šaty scházejí, botů začínají vykukovati palce. Zkrátka, z našeho androvníka se stane trhánek.

Možná, že najednou se obrátí, vzpomene si, jak býval dříve hodným, a nynější potulný život ho omrzí. Pokusí se vstoupiti někam do práce, ale všude ho odbudou, neboť z jeho zevnějšku nesoudí na nic dobrého. Vráti se tedy ku svým ničemným tovaryšům; klesá hlouběji a hlouběji. Až jednoho dne octne se v chládku za pevnou závorou a koncem jeho pouti je trestnice.

B. Zotavení a volná chvíle.

1. Jak se nejlépe zotavíš.

„Všeho moc škodi.“

Svatý Jan rád účastníval se her a zábav svých učeníkův a nevzpíral se, po dětsku si s nimi zahráti. To jednou trpce vytýkal mu jistý myslivec; pravil mu: »Jak můžeš ty, takový stařec, pustiti se s dětmi do hry? Skutečně něčeho takového jsem se do tvých šedin nenadál!«

S úsměvem světec mu odpověděl: »Napni, příteli, svůj luk.«

Myslivec tak učinil.

»Nuže,« tázal se svatý Jan, »máš-li luk svůj vždy takto napjatý?«

»To to!«

»Proč pak ne?«

»Protože by tetiva ztratila svou pružnost.«

»Vidiš,« vece nyní vážně světec, »lidský duch jest jako ta tetiva. i on umdlí, budeš-li jej ustavičně

vážnými myšlenkami přepínati; potřebuje také svého zotavení, by opět nových sil načerpati mohl.«

Pokoj, kterého dělníku denně u večer a zvláště v neděli a ve svátek se dostává, nemá ubiti mrtvým lenošením, nýbrž raději prázdné hodiny vyplniti zábavou, která by tělo i ducha občerstvila. Tehdy ať dělník raduje se a užívá svého života.

Mají-li však zábavy tyto svého cíle dosíci, třeba, by měly jisté vlastnosti, a sice:

1. Zábava budiž nevinnou a mravnou. Surovosť, rozpustilosť, sprostota a hříšná nevázanosť nesluší se na hodného křesťanského dělníka. Rozkoš, která z hříchu pochází, jest jako pára, která i nej-slabším vánkem se rozprchne.

2. Zábava budiž rozumna cílem i měrou. Chtěl-li by někdo na příklad celou boží neděli protancovati a proskákati, takovou radostí by se málo zotavil. Zábava má býti jen zábavou a ne robotou, která unavuje, místo aby zotavila.

3. Zábava není hlavním účelem života a proto nemysli na ni a nesháněj se po ní celý týden, jakož namnoze dělají mladí dělníci.

4. Zábava nebudiž jednostrannou; jednou se bav tím, jindy oním, neboť střídání rozveseluje mysl člověka.

5. Zábava spojuj vždy dobré a užitečné s krásným. Pracovati jest prvním úkolem člověka, avšak, má-li pokdy, nemá si jen oddechnouti, nýbrž hleděti také, aby získal poučení a vědomosti ve

věcech, jež by mu pak práci jeho ulehčovaly a zdokonalovaly.

6. Zábavy, které by vlastně ku nádennickým robotám bylo počítati, nejsou, jak se samo sebou rozumí, příhodny sváteční době a tím méně osvěžení těla. —

2. Proč je den sedmý dnem odpočinku?

Už to, že sám Bůh určil den sedmý jako den odpočinku, ručí za jeho přiměřenost a vhodnost pro povahu a potřebu lidskou. Staří národové sice jediného Boha opustili, ale den sedmý byl u nich přece vždy dnem odpočinku; tak že pro vhodnost naší neděle mluví téměř 6 tisícletí.

Též lékaři vyjádřili se rozhodně pro den sedmý, a odůvodnili své mínění tím, že změny tělesného tepla, od něhož naše tělesné zdraví a nezdraví závisí, v dobách sedmidenních se vyrovnávají.

Když r. 1793. ve francouzské revoluci zaváděli ve všem desítkovou soustavu, odstranili i neděli jako den odpočinku a teprve každý desátý den na její místo ustanovili. Avšak brzy došli toho náhledu, že na tolik dní pracovních jeden den odpočinku nestačí a že při devítidenní práci dělnictvo se nad míru vyčerpává. A tak desítková soustava v tomto oboru padla sama sebou.

Ostatně kdyby nebyli měli lidé toho rozumu, byla by je nerozumná zvířata k témuž náhledu přivedla. Vypravuje se totiž, jak volek jakýsi v čase

francouzské revoluce vzpíral se, kdykoli v neděli jho naň dávali, a jak jeden pes, který hřebíkáři při práci musel kolo šlapati, v určený desátý den odpočinku nechtěl lenošiti a sám ke kolů běžel, kdežto v neděli nebylo lze ani bitím ke kolu ho dostati.

3. *Výstřednosti v den sváteční.*

Když král Antiochus vojevůdce svého Apollonia proti Jerusalemu poslal s tím rozkazem, aby všecko obyvatelstvo pobil a povraždil, odložil tento provedení úlohy své na den sobotní, poněvadž tehdy vše okolí do Jerusalema se hrnulo. Když sobota nastala, přepadl Apollonius nešťastné město a takovou rež spůsobil, že téměř všichni, kdož byli ve městě, za své vzali. A rovněž tak čihá kníže pekelné na špatné křesťany; v neděli vychází na lup a vrací se s přecetnou kořistí.

V neděli propuká oheň náruživostí, který po celý týden těžkou prací tutlán a dušen byl, v mocný plamen. Dělník, jenž po celý týden střídme žil, myslí, že v neděli si musí vše nestřídmostí zase nahraditi a ten, kdo pije ze zvyku, opije se již na lačný žaludek. Při muzikách pak odpoledne i večer odzvoní se tak mnohé počestnosti!

Kam vedou tyto nedělní výstřednosti, poučuje nejlépe následující výkaz. Roku 1876. bylo ve 40 trestnicích 10.823 trestanců, mezi nimiž 963 pro poranění a zabití odsouzeno bylo. A z těchto 963

zločinu svého se dopustilo 380 právě v neděli. Ano, můžeme směle říci, že čtvrtina veškerých přečinů proti mravnosti spáchá se v neděli, a to tím spíše za dob našich, kdy neznabožství rozmáhá se ve všech vrstvách společnosti.

A kromě toho, kolik asi udá se v neděli zločinů takových, jež zůstanou tajny aneb rameni světské spravedlnosti unikají? !

4. Procházky.

Procházkami tu nemyslíme toulání a potloukání se bez účelu a směru, nýbrž takové vycházky, na nichž oko i duch zaměstnávají se pozorováním předmětů stvořených a spatřují v nich všemohoucnou moudrost a dobrotivost Boží. Proto, když vyjdeš si do polí nebo do lesa, všímej si všeho, co umělecká ruka Boží vytvořila. Pozoruj květiny, pozoruj stromy, a ony poví ti: ne slabá ruka lidská, ale všemocný Bůh postavil nás tu ke své slávě a tvému užitku i obveselení. Dívej se, jak všechno moudře v přírodě je zařízeno, pohleď na malinkého broučka, pohleď na nesčíslné a krásné hvězdy, všechno malé i velké volati bude k tobě: věčná Moudrost nás životem tímto obdařila.

Rozhlédni se, kolik krásných věcí je na zemi, jež nikterak nejsou k životu našemu potřebny, jako krásná kvítka, veselý zpěv ptákův, a budeš nucen velebiti božskou dobrotu, která nám nehodným lidem tolik lásky prokázala. Sleduj zrakem svým

obláčky po obloze plovoucí, zadívej se na hrady mračen nad pokrajem obzoru se kupící a nepotřebuješ mnoho obrazotvornosti, abys sobě představil podle nich mohutné velikány zasněžených Krkonošův a Tater, které osobně nemůžeš navštívit.

Vůbec čím hlouběji vnikáme v tajnou dílnu přírody, tím více cítí se srdce naše nutkáno velebiti toho, jenž vše to z ničeho učinil, tím více duch náš se ušlechťuje a pcvznáší k Bohu Stvořiteli.

Ale bohužel takovéto procházky u nás se obyčejně nedějí; neboť shledáme se při nich naopak s věcmi, jež v pravdě jsou smutnou známkou surovosti a zdivočelosti. Tak často s bolestí musíme patřiti, jak bujné osení od rozpustilých kluků šlapáno, stromy u silnic zpupně lámány a kaženy bývají. Nejvíce pak dovádí se v lese: tu vybírají se ptáci, dělají se ohně a často kus lesa při tom se zapálí.

Take podotknouti třeba těch výletů, jež v čas jahod se pořádají. Tu časně z rána v neděli vybere se celá tlupa do lesa. Cestou zpívají se nepřiliš pěkné a mravné písničky, výská se, křičí se, směje se a při tom koluje láhvička kořalky od úst k ústům u rozjařené chasy. Ano, to je pravý výsměch onomu citu, s jakým pořádný člověk vstupuje pod velebnou klenbu stoletého lesa. Ti pak, kteří jako vztekli na každý pahýl, na každý peň vřezávají své jméno, nechť pamatují si tento veršik:

„Jména hloupých
najdeš na všech sloupích.“

5. *Domácnost*.

„Všude dobře, — doma nejlépe.“

Blaze tomu mladíku, který o sobě říci může: nikde nejsem tak rád, jako doma; ale běda tomu, kterého to táhne z domu do špatné společnosti. Nejlepší a nejmilejší společnost v neděli a ve svátek jsou tvoji rodiče, bratři a sestry. S nimi a ne mezi cizími máš především vyhledávati své zábavy. Nechceme tím nikterak zrazovati tě od přátelství, ba naopak byli bychom rádi, abys s nějakým dobrým přítelem obcoval, ale nezanedbávej při tom otcovského domu.

Domácnost pak nás poutá tím spíše, čím více předměty, které kol sebe vidíme, milostí, příjemností a libezností k nám dýchají a mluví. Nuž ty pak právě ve své prázdné chvíli můžeš se o to přičiniti, by domácnost vaše příjemně vypadala. K tomu cíli radíme ti:

1. **Pěstování květin.** Kvítka, hvězdy a dětské oči upomínají nás vzhledem svým na ztracený ráj. Pěstování květin jest nejušlechtilejší práce, a kdo má zalíbení v květinách, ukazuje své dobré srdce. Jest také úhledno míti za oknem řadu květináčů s pestrými květinami, a pohled na takový domek zajisté každého získá pro jeho obyvatele.

2. **Chov ptáků.** Ptáček, jenž své zajetí oplakává, přináší do domu mnoho potěšení a živosti: to však jen tehdy, dobře-li ho chováme a živíme.

Rozhodně však zavrhnouti jest, zavírají-li se ptáci, kteří se k chovu nehodí, jako na př. slavík, kterému je nejvolněji jen v temném lesíku, nebo skřivánek, který zvyklý jsa vzlétati do výše, v kleci hlavu si rozbije. To je trápení a ne pěstování ptáků, rovněž jako oslepování zvířat jest ohavnou surovostí.

3. Pilka zvláště je doporučení hodna na dlouhé zimní večery. Pilku takovou i s tím, co k ní náleží, dostaneš lacino koupiti. Z některého knihkupectví nebo papírny obstaráš si nejružnější nákresy na nárožky, košíčky, stojany na čtení, držáky pro doutníky, schránky na hodinky, a všelijaké nástěnné ozdoby. Tím nejen vlastní pokoj pěkně vyzdobiš, ale budeš míti i vhodné dárky pro rodiče pro bratry a sestry a pro přátely své ku jmeninám nebo jiným slavnostním příležitostem.

4. Práce lepenkové a rámce k obrazům. Máš-li jen trochu obratnosti, dovedeš brzy, bez učení, zhotovovati bedničky, škatulky a podobné věci lepenkové.

Tyto vyjmenované věci budou ti vedle zábavy také k užitku, ale k pouhé a velmi ušlechtilé zábavě poslouží ti ještě toto:

5. Čtení, které můžeš bráti hned poučné, hned zábavné. Čísti má člověk vždy s rozmyslem a ne řádky jen přelétati. Od toho ochrání tě hlasité předčítání, jímž spolu celá rodina se pobaví. Jeden spisovatel praví: »Čísti pouze není ještě ničím; čísti a mysliti — je již něčím; ale čísti a mysliti a cítiti — toť je vzácná dokonalost.«

Rozumí se samo sebou, že knihy bezbožné a nemravné se čísti nemají.

6. Hudba a zpěv. Snažně bychom ti radili, abys se naučil na nějaký nástroj hráti: buď na flétnu, housle, citeru nebo na harmoniku. Poslední dva nástroje jsou sice v nevážnosti, ale to jen proto, že málokdo kdy se jim vyučí pořádně.

Hudba nástrojová, jmenovitě hrá-li jich více pospolu, jest milým obveselením a zdržuje člověka od toulek a hostinců.

Také písní sobě hled', neboť se říká, že kdo zpívá, má dobré srdce; zlý člověk pak nikdy nezpívá. Mohou se zpívati svaté i světské písně, jen ať tyto nejsou nemravny.

7. Pohádky, žerty, řeči. Velmi často se stává, že rodiny chodí na besedu, na hratvu nebo na táčky jedna ke druhé i sedá se za zimních večerů u teplých kamen, v létě venku přede dveřmi nebo pod stromy na lávce. Nekleветí-li se při takových schůzkách a nevyhledávají-li se k rozprávkám nemravné předměty, není proti nim ničeho namítati.

Čtené povídky, anekdoty, dobré vtipy, hádanky poskytují věru dosti látky, aby se hovor nemusil pohybovati na kluzké půdě.

Člověk může si nasbírat zásobu zábavných věcí tím, že, co slyšel nebo četl, vždy ihned si v mysli opakuje a tak do paměti vtiskne; potom snadno jest udržeti společnost stále v proudu zdravé a dobré zábavy.

6. *Návštěva hostince.*

„Když já jdu z hospody domů
sloupům-pům, sloupům-pům
sloupům dávám pozdravení.“

Zajímavo je stopovati hostince jindy a nyní. Před třiceti lety bylo pro osadu s tisícem duší jednoho hostince dosti, nyní však v takové obci nalezneme jich nejméně půl tuctu. Hostinští pak všichni chtějí žíti, a to pohodlně. A vyrůstá-li neustále ještě hostinců jako hub po dešti, musí se jim věru dobře vésti.

Hostinec stal se bohužel za našich časů nezbytným zlem; pivo, které člověk by v neděli večer doma pil, ani by nechutnalo.

Rozhlédněme se po stávajících poměrech a ptejme se pak, za jakých podmínek návštěva hostince může býti dovolena?

Tu se nám naskytnou nejdříve otázky:

1. Kolik let má mladík? Hodný hostinský dříve, chtěl-li 15letý jinoch sklenici piva, přinesl mu hrnek mléka. Tak to bylo v pořádku! Studující středních škol i dvacetiletí a synové bohatých rodičů nesměli choditi do hospody. Nežádali bychom tedy snad ničeho podivného, řekneme-li, že mladý dělník do osmnácti let do hospody nepatří!

2. Kam choditi? odpovíme: do slušných domův a mezi pořádnou společnost, ne do kořalen a hampejzův a jinakých ještě banebných místností.

3. Kdy? Rozumný člověk nebude ničeho namítati, když dělník po skončených službách božích

v neděli odpoledne zajde si do počestného hostince mezi přátely vypít sklenici piva.

Kdo však i ve všední den po práci anebo i mezi prací již ze zvyku do hospody zabíhá, ten nachází se na špatné cestě.

4. Jak dlouho? Hleď, abys už k večeri vždy byl doma; co se za pozdních nocí u sklenice mluví a kutí, nebývá nic dobrého, ale obyčejně samé špatnosti.

5. Co a kolik píti? Kořalky nikdy, ale pivo — mírně. Ostatek povíme si až v odstavci o opilství.

7. *Hry a kratochvíle.*

Sem počítáme:

1. Hru v karty. Pro mladého dělníka je sice na pováženou pustiti se do karet, ale přece nechceme tuto hru jen tak zhola odsouditi. Stává se často, že niť zábavy dojde, a tu sveden bývá člověk ku pomluvačnosti a klábosení. Je pak lépe dáti se do hry, ale ne na dlouho a ne o velké peníze, bez vášnivosti a poctivě.

Jdeme-li náhodou v neděli odpoledne kolem hostince, slyšíme, jak pěstě na stůl bouchají a listy lepají. Namane se tu člověku obava, aby jen brzy do sebe se těmi pěstmi nepustili a hlav si nerozbili, což také ne nezřídka se děje, jmenovitě když hrá se o velké peníze aneb někdo při šidbě bývá přistižen.

2. Hra v kostky o peníze je rozhodně zavržení hodna; je to také úplně duchaprázdňé zaměstnání, při němž jen o zisk běží.

3. Hra v domino, d á m u a š a c h y měly by u dělníků větší obliby docházeti.

4. Hra v kuleč ní k, nestojí-li mnoho, je jako zdravé pohybování se velmi odporučen í hodna.

5. Hra v kuželky je rovněž zdravým cvičením. Obyčejné sázky, jež dějí se při kuželkách, buďtež si peněžit é nebo v nápoji spočívající, jsou rovněž tak nemístné jako hra v kostky; vůbec vystřihejme se takových her, kde pouhá náhoda rozhoduje.

6. D i v a d l o. Nejsme proti divadlu vůbec, ale špatné divadlo je nejbídnější věcí nejen pod sluncem, ale i za světla měsíčního. Na štěstí dělníku obyčejně nedostává se do divadla potřebných peněz.

Nebezpečnější však divadla jsou proň jarmareční boudy, kdež za několik grošů rozličné kejkle se provozují. Vn ad idla před boudou stojící ve svém hanebném obleku a s hanebnějším ještě chováním dokazují, že počestný člověk nemá tam co pohledávati.

Jinak se má věc, když nějaký spolek hodných členů zařídí divadlo. Nepřehání-li se ani s představeními ani se hrou, zasluhují podpory.

7. T a n e č n í z á b a v y. Jistý zkušený pán přirovnal taneční zábavy k houbám žampionům řka o nich: ty nejlepší nejsou k ničemu! Nebudeme tak přísni a nenamítáme ničeho, když od starších chasníků, — mladíci pod 18 let tam ani nepatří, — o posvícení nebo jiných slavnostních příležitostech časem nějaký taneční věneček se uspořádá, ale musíme býti jisti, že všechno, co by duši poskvřniti

mohlo, takové zábavy daleko bude. Ale vážně a opravdově varujeme před takovými zábavami tanečními, jež odbývají se každou neděli v pokoutních místnostech, kamž všechen brak lidí se schází a až do pozdní noci se dovádí. Rovněž není hezké běhati z jednoho posvícení na druhé.

Horší než tanec jest pozdní návrat ze zábavy; na něm uvadne mnohý věneček nevinnosti.

8. Spolky. Hlavním pravidlem ti budiž vyhýbati se všem takovým spolkům, které jsou směru protináboženského a protistátního. Především k nim náležejí spolky sociálně-demokratické, kteréž úlohou mají podkopání trůnu a oltáře. Mimo to jest i dosti jiných spolků, které v duchu nekřesťanském řízeny jsou. V těchto v žádném není místa pro křesťanského dělníka. On nechať přistoupí ku katolickým dělnickým spolkům. V nich pěstuje se pravá láska k vlasti, hledí se náboženství a mravnosti, a také zábavám, pokud jsou přiměřeny, se přeje. Zpěvácké, střelecké a tělocvičné spolky jsou jen tehdy odporučení hodny, nemají-li oněch vad, jakými obyčejně oplývají. Zvláště přáli bychom pěveckým spolkům; jesti zpěv ušlechtilý dar Boží a třeba jest, aby lid přivykal si ušlechtilým písním, by vymítěny byly ony škaredé písničky, jaké tu a tam na ulici nebo v kořalně často zaslechneme.

Musíme ještě varovati před tím, aby se nepřistupovalo ku mnoha spolkům najednou. Nemůže se zapřít, že nyní tak vládnoucí sháňka po zábavách a požitcích jen spolkovému životu našemu na vrub

přičísti se musí. Dělník, jenž přidá se ku více spolkům, ochromuje svou sílu pracovní, pomáhá na nohy hostincům a zanedbává rodinu; přepíná své výlohy a je v nebezpečí státi se marnotratníkem, zhýralcem a opilcem.

C. Snaživost.

I dělník má býti snaživým.

Milý příteli, vejdi jednou sám v sebe a posuď se, kolik ještě máš z těch vědomostí, které jsi z inládí sobě nashromáždil? Učil jsi se po osm dlouhých let ve škole čísti, psáti, počítati, zeměpisu, dějepisu, přírodopisu a jiným věcem, a kam se nyní všechno to podělo? kolik z toho ještě víš?

Snad umíš se podepsati, ale, kdybys měl napsati celé psaní, myslím, že bys se při tom napotil. Není-li to hanbou, že jsi mladost svou tak promarnil?

Protož nejsi-li už příliš starým, vezmi, když máš pokdy, zase péro do ruky a maluj písmenky; budeš míti z počátku sice těžkou ruku, ale nezoufej. Jedno přísloví praví: »učení s nebe nikdo nespádl,« a jiné dí: »každý počátek je těžký.« A vídeňský jeden kazatel pravil o arše Noemově: »byl-li do ní osel uveden, právě zase osel z ní vyšel.« Tak se to má s mnohým dělníkem, ač ho nechceme zrovna s oslem porovnat. Mnohý vstoupí do továrny a obyčejná nádenická práce, jaké se tam za krátký čas přiučil, zůstane jeho oborem pro celý život.

Je-li propuštěn, musí sobě hledati opět takovou práci a nenajde-li jí, jest na holičkách, neboť jiné neumí.

Ve svém odboru hled' co nejvíce se přiučiti a vzdělati. Měj oči a uši na vše, dej pozor, kde bys něco nového nebo lepšího zvěděl. Hodný a dovedný dělník nemá se nikdy co báti, že by práce nenašel, naopak jest všude hledán a málokdy bez práce.

Proč nemohou mnozí lidé nikterak životem se protlouci? Poněvadž mají prázdnou hlavu, ničeho sice nezapomněli, ale ničemu se také nenaučili. Ty pak nepohrdej přiučiti se i tomu, co s tvým zaměstnáním nesouvisí. Svatý Pavel, jakkoliv byl mužem učeným, vyučil se též stanařství, což mu dobrým bylo později na jeho cestách apoštolských; když dokončil své poslání apoštolské, dobýval si jím denního chleba a nepotřeboval nikoho ničím obtěžovati.

Máš snad mnohdy příležitost, z toho neb onoho řemesla něco pochytili; ať jí nepropaseš. Můžeš řemesel těch pro svou domácnost využiti a v továrně jsi hledán jako vševěda, jenž všude vypomáhá a ku všemu se hodí.

Neotálej nikdy své duševní schopnosti zdokonaliti. Zařídí-li se kde večerní nebo nedělní hodiny vyučovací, kdež se učí kreslení, cizím řečem a jinému, a to bezplatně, ochotně a pilně je navštěvuj, místo co bys čas svůj neužitečnými pletkami a zábavami promarnil. Jen nevstupuj do takových škol, kde

jsou učitelé nevěrci. Nedej si namluviti, že čtení, psaní a počítání nemá s věrou co dělati. Nevěra zná se znamenitě v tom, že při všelike příležitosti záhubné svoje símě do nezkušeného srdce mladíkova zasívá. Kde však tohoto nebezpečí není, pak uč se, co a kde jen můžeš; símě zaseté takto přinese ti časem hojné ovoce. Ještě nikdo nepykal toho, že se něčemu naučil, ale často pykají lidé toho, že se nenaučili tomu, čemu se naučit mohli.

Proto nebuď člověkem, jak se říká, »nechť«; člověk musí dále viděti, nežli kam nos jeho sahá, a každý má se snažiti po něčem vyšším.

Továrníkem ovšem se státi nemůžeš, k tomu ti schází mnoho, ač ani ta možnost není vyloučena, ale mistrem můžeš býti přece: jen máš-li k tomu potřebné nářadí v nitru svém.

Buď jako střelec, jenž vždy výše mířiti musí, chce-li do prostřed terče střeliti.

D. Pořádku milovnost.

Všechno má místo své i svůj čas.

Zvířata znají příhodný čas ku všemu. Jejich pud stěhovavý vodí je v určitou dobu z krajiny do krajiny. Mohli bychom takřka na den vypočítati, kdy vlaštovka k nám se vrátí a kdy zase do druhé své vlasti odletí.

Zvířata ostříhají doby, která ke spánku a k práci je volá. Kohout nepotřebuje budíčka, on v určitý čas sám ze sebe vždy poprvé zapěje.

Zvířata vědí, kdy jsou syta, a pak už nelze k přijetí potravy je ničím donutiti.

Bez přemýšlení a rozvahy staví ptáci taková díla umělecká, že lidské ruce nejsou s to, by podobná vytvořila. Pořádek obcí mravenčích a včelích jest tak vzorný, že posud moudrost lidská svým zákonodárstvím ho nedosáhla.

Tato pořádnost je zvířatům vrozena. Rozumný člověk vidí pořádek všude, miluje ho na jiných, ale sám často bývá vzorem nepořádku. Nechceš-li, můj příteli, zůstatí za nerozumnými zvířaty, pak pamatuj si slova:

Dbej řádu
hned z mládu!

Všechno žádá: 1. svého místa a 2. svého času.

1. Při užívání rozličných nástrojů zachovávej vzorný a přísný pořádek. Kolik času mnohdy se spotřebuje hledáním kladiva, kleští, které člověk někam zastrčil a neví kam. To by se nestalo, kdyby každá věc měla pro sebe vymezené místo, by ji člověk i potmě najíti mohl.

Při svlékání neházej šatu leckam na lavici nebo do kouta. Dá ti zrovna tolik práce, pověsíš-li je do skříně nebo na věšák anebo stojan nějaký, a tam budou zajisté nejlépe uloženy.

Pořádnost také vyžaduje, bychom neoblékali šatu, který je roztrhán, aneb u kterého knoflík schází. Tu přilož rychle ruku k dílu, neboť z malé díry bude pak brzy velká.

2. Nejdříve povíme ti toto pravidlo: Co je nezbytno, učiň napřed, a nic, co můžeš dnes vykonati, neodkládej na zítřek.

Už také pořádkem továrním jsi k tomu přidržován, abys ve všem hleděl si svého času.

Proto budeme míti na zřeteli jen ten čas, který ti mimo práci vybývá. Tu si nejdříve zapamatuj přísloví: Ranní ptáče, nejdál skáče. Počíná-li ti práce o sedmé, vstaň už aspoň o šesté. Když však dělník teprv o tři čtvrtě na sedmou z postele se vyhrabe aneb i později, ve spěchu šat na sebe vhodí, posnídá, — na modlitbu pak ovšem ani nevzpomene, — to není žádný pořádek. Ti pak, kdož ráno se nemohou nikterak probuditi, nevědí večer zase, kdy je čas ku spaní. Staré pravidlo zdravotní nás učí, že hodiny před půlnocí dvakrát více zotavují, než hodiny po půlnoci. Deset hodin budiž ti nejvyšší mezi večerního bdění.

V neděli máš svou vůli; avšak i tu hled' si jistého denního pořádku. Ustanov si, kdy vstaneš, kdy půjdeš do kostela, vyměř, co tu, co tam dělati budeš. V neděli se v hostinci velmi snadno zapomíná, kdy doma chystají oběd. Není pak nic divného, když pan syn teprve o druhé hodině odpoledne přijde k obědu, a večer se rovněž na několik hodin opozdění nehledí.

Tu by se ti věru dobře stalo, kdyby rodiče tvoji pokaždé odbyli tě známým příslovím: »Čí zmeškání, toho škoda.«

Ku zevrubnosti napomáhají dobré hodiny. Třeba je proto vždy v dobrém stavu chovati, aby se neopozdívaly, raději ať o několik minut předcházejí.

~ ~

II. Zbožné srdce.

1. *Srdce lidské.*

Ještě jsi nesešel se s člověkem, který by nebyl chtěl býti šťastným. Bůh vložil v nás tuto nezkrotitelnou touhu. Však kde má touha tato naléztí své ukojení? Mnozí hledají své štěstí v bohatství a ve světských hodnostech. Ty sám už snad nahlédáš, že tyto věci nejsou ty pravé, jimiž vrozená člověku žádost po blaženosti se utišiti může; vždyť by pak tobě s miliony jiných lidí už napřed cesta ku štěstí byla zamezena. Ale toužebné blaho musí všem, jak bohatému tak chudému, přístupno býti.

Poslyšme, jak Šalomoun nazývá statky tohoto světa, a mluvil tu zajisté po svém přesvědčení, an praví o nich: »Marnost všech marností.«

Což pak také čeká na člověka, jenž shání se po bohatství a po hodnostech? — Nic jiného leč rubáš a několik prken na rakev!

Snad ale ukojení smyslných chtičů přináší to pravé štěstí? — Hřích nás sice z ráje vyhnal, ale nazpět do něho nás hřích neuvede. Cesta neřesti je z počátku široká a vede zdánlivě příjemnými

nivami, ale postupem všechny vidiny blaženosti podél ní vyvstalé zmizí jako pára a před očima nezbude nic, leč temnost a hrůza.

Vždyť život také poskytuje nám dovolených radostí a požitků! Ty sám snad ještě trháš libě vonné růže nevinných radostí; ale neshlédl-li jsi posud mezi nimi trnů, brzy se ti objeví.

Až jednou krutost života k tobě cestu si prolomí, a bude to snad dříve, než se naděješ. pak poznáš, co to jest »slzavé údolí,« jak často země s oprávněním nazývána bývá.

Srdce člověka dojde jen tehdy pokoje. složí-li své tužby a naděje v Boha. To poznáš z tohoto příkladu. Nemáš bezpochyby prstenu s drahokamy, takové marnivosti přenecháváš jemnějším pánům, ale obdivoval jsi se už nějakému takovému skvostu ve výkladní skřini zlatníkově. Mysli si nyní, že drahokam vypadne, nebo někdo ho vyjme; i nebude se žádný jiný hoditi do prstenu; jen ten kámen, pro nějž prsten zhotoven byl, prázdné místo zase úplně zaujme. Naše duše jest rovněž jako ten prsten, do něhož zasazen drahokam nad drahokamy — Bůh. Proto srdce naše nenalézá pokoje, dokud Bůh v něm nespočívá. Pravého pokoje a blaha sice dochází teprve na věčnosti, ale už tu na světě ukazují se mnohdy červánky jeho, když totiž v bolestech a strastech svých na Boha spolehne, jenž útěchy a síly nám propůjčuje, bychom i nejtěžší kříž s radostí snášeli.

2. *Víra naším magnetem.*

Jakmile se jehla pro kompas připravená potře magnetem, má tu vlastnost, že v prostředku podepřena jsouc vždy jedním koncem k severu se obrací. A tak silně je od severní točny přitahována, že i když ji z tohoto směru vyšineš, kolísá se semotam až zase se v tomtéž položení ustálí. Nuže! kdež máme hledati my magnet, jenž by nepokojnou jehlu srdce našeho navždy k Bohu obrátil? Tento magnet jest víra, která tě učí Boha poznávati. Jeho milovati a Jemu sloužiti.

Ovšem můžeme ještě jiným způsobem ku poznání Boha dospěti: neviditelný Bůh objevuje se nám ve viditelném tvorstvu. Kdyby ti někdo před pěkným obrazem vypravoval, že tento obraz povstal sám od sebe, nebo náhodou tak, že rozličné barvy se na papír sběhly samy a tam se samy proložily a pomíchaly, řekl bys mu zajisté: »Takový nesmysl jdi pověsit někomu jinému, ale ne mně!« A ještě většího nesmyslu namlouvá se nám od mnohých učenců, že prý ten velký, krásný svět povstal náhodou. Na své procházce, kterou jsme ku zotavení svému vykonali, poučili jsme se už, jak tvorstvo na všemohoucího, moudrého a dobrotivého Tvůrce ukazuje. — Také svědomí naše svědčí o jsoucnosti Boží. V něm máš vloženo vědomí o bytnosti vyšší mocné vůle, svatého a spravedlivého Boha, jehož rozkazů poslouchati za svou svatou povinnost pokládáš, kteroužto poslušností jedině ku klidu a spokojenosti srdce dojíti můžeš.

Ale toto přirozené poznání Boha jest vždy jen kouskem; bytost trojjediného Boha, vtělení Syna Božího, vykoupení a spasení lidstva, jakož i mnohá jiná tajemství zůstanou nám zahalena.

A nedostatečné poznání má v zápětí nedostatečnou lásku. Koho docela neznám, toho nemohu milovati; ale čím více jeho předností se dovídám, tím více jsem nucen si ho zalíbiti. A podobně je se službou Boží: čím důkladněji zpraven jsem o vůli Páně, tím lépe Mu mohu sloužiti. Nesloužil-li jsem Mu, urazil-li jsem Ho, potřebuji poučení, jak bych chybu svou napravil.

A tohoto důkladného poučení o Bohu a svaté Jeho vůli dostalo se nám zjevením Božím. Toto počalo již v ráji a pokračovalo u patriarchův a proroků Starého Zákona a došlo konce i dovršení svého v Ježíši Kristu, jenž jako pravé světlo na svět sestoupil.

3. Víra — časným požehnáním.

Křesťanské náboženství, jehož účel spočívá na onom světě, založilo také štěstí tohoto života. To pak platí o jednotlivém člověku, jak o celých národech.

Člověk bez víry nemůže býti šťasten.

Takový ztrpčuje si sám život, uzavíraje si prameny pravých radostí života. Kolik duchovních radostí poskytuje náboženství křesťanu: myšlenka na otcovskou lásku Boží, vůdčí opatrovnost andělů strážných atd. Jaké posvátné radosti plodí pobožnost

a ctnostnost! O tom nemá chladná nevěra ani tušení. Bez náboženství zřídka nalezneš pravého přátelství; bez něho není upřímné, velkodušné oddanosti srdce; plodem nevěry jest obyčejně chladná vypočítavost, sobectví, pokrytectví a přetvářka.

Pozoruj nevěrce, jací jsou v rodinném životě: nejsou-li to namnoze špatní otcové, surovci a trapiči ženy i děti a pilní navštěvovatelé hospod?

Těž nevěřící bývá navštěvován zármutkem. Kdež pak nalezne útěchy, když blaho jeho zničeno, zdraví jeho ztroskotáno a česť mu uloupena? Křesťan věří v lepší život po smrti. Bezbožec nezná věčné odplaty; má nanejvýše tu skrovnou a pochybnou útěchu, že smrtí se vše skončí. Zhouba! Může-li toto hrozné slovo, jemuž všechno stvoření se přičí, býti útěchou? Nikdy! Traplivá nejistota zmocní se i neznaboha, časem napadne i toho myšlénka: snad jest přece spravedlivý Bůh, věčná odplata, nebe a peklo!

Jest dosti příkladů, že vynikající hrdinové nevěry na smrtelné posteli šílenosti a zoufalosti propadli. Lid bez víry vznáší se nad sopkou, která dříve nebo později svou žhavou lávu na nešťastné oběti vychrlí. Jistý král říkával: »Kdybych některou krajinu citelně potrestati chtěl, dal bych ji pod správu neznabožských mudrlantů.«

Chceš-li věděti, čím jest národ bez Boha, přečti si v některém díle dějepisném o hrůzách, jaké způsobila obecní správa v roku 1871. v Paříži.

Šťastný naproti tomu jest národ, který ve víře svou vůdčí hvězdu našel!

Před narozením Krista Pána byl plný svět neřestí a hříchů, jak si stěžují všichni spisovatelé toho věku. Jak jinak tu znějí slova »Skutkův apoštolských«
»Množství věřících bylo jedno srdce a jedna duše a vše jim bylo společno.«

Ani pohané nemohli odřící obdivu a úcty křesťanům, pravíce: »Hleďte, jak se vespolek milují!«

Představme si dále, jaký nový život křesťanství všude zavedlo, jakmile ku pohanským národům zavítalo: svědčí o tom sami naši předkové. S křesťanstvím vstěpila se místo surovosti vlídnost a mírnost, místo nevzdělanosti umění a věda. Naopak všude tam, kde slunce křesťanství zašlo, kde půlměsíc Mohamedův, jako v Africe a v Malé Asii své bledé stíny rozestřel, nacházíme návrat do stavu surovosti a zdivočelosti.

4. *Vyznání víry.*

Posud jsi neslyšel, že by se ten, kdo má přímá záda, omlouval hrbatému, že není jako on. A není věci protivnější, když křesťan se za svou víru stydí? Za špatnost máme se stydět, ale křesťanství je věci dobrou, pro kterou se máme chlubit. Neubráníš se příležitosti setkat se s lidmi, kteří rádi tupí naše svaté náboženství. I ukázal bys se jako zbabělec, kdybys na jejich posměch z křivého studu mlčel, anebo z bázně jim ještě přizvukoval.

Netřeba ti proto pouštět se do dlouhých hádek, zvláště s lidmi, kteří tě zběhlostí v řeči a výmluvností svou předčí. Takové hádky nejsou nikdy k dobrému: špatný se při nich neobráti na pravou cestu, a dobrý je v nebezpečí býti svedenu, což je ještě horší.

Zakaž si proto všechny takové urážlivé poznámky, zrovna jako bys na urážky matky své nesmlčel. Jsme ti touto radou: Kdekoliv jsi, starej se o to, aby žádný člověk z tvého okolí po uplynutí 24 hodin na tvé smýšlení náboženské se ptáti nepotřeboval. Stačí v několika slovích přiznati barvu. Nechceme, abys byl morousem; to ne! vždyť náboženství a veselá mysl dobře se snášejí.

Musíš také snášelivým býti k těm, kdož jinak smýšlejí, a vážit si jich přesvědčení a pak netřeba ti o prominutí a shovění pro své smýšlení se dožebrať, máš právo je žádati. Ví-li tvé okolí, že víra tvá jest nedůtklivou netýkavkou, zanechají protivníci brzy svých rouhavých řečí a nabudou konečně před zmužilým vyznáním tvým vážnosti více, než kdybys zbaběle své. co máš nejsvětějšího. zapíral a zrazoval.

5. *Zbožnost*.

Jedna bajka vypravuje, jak štika chytla se do sítě rybářovy, který se chystal ji zabiti. Štice však nechtělo se ještě umříti i pokusila se prosbami srdce rybářovo k milosrdenství pohnouti. »Ušetř mne,« pravila, »vždyť mám ukřižování tvého Spasitele,

totiž kříž, žebřík, houbu a kopí v hlavě.« Rybář však věděl, že štika, vzdor tomu, že tyto nástroje v hlavě své nosí, neustále ostatním rybám úklady strojí a nemilosrdně je požírá. Proto nezměkl prosbou své kořisti a dodal: »Máš náboženství v hlavě, ale ne v srdci!« — Jádrem bajky jest toto: nedostačí, ústy se křesťanem vydávati, náboženství musí kořeny své i do srdce zapustiti a živé ovoce nésti.

Kristus Pán nezjevoval nám vůli Otce svého nebeského jenom poučným slovem, on nám ji také osvědčil svým příkladem: »konal a učil,« praví Písmo svaté. Třeba nám tedy jen to činiti, co Kristus činil. Také Kristus Ježíš se výslovně vyjádřil, že, kdo chce jeho učeníkem býti, musí ho následovati.

Jako dělník máš ještě tu zvláštní přednost, že Kristus za hodno uznal, býti tobě rovným. Napodobuj proto Krista v jeho nazarethské dílně, a tak budeš nejen v hlavě, ale i v srdci míti své náboženství. Buď pokorným, vlídným, smířlivým, pln lásky k bližnímu, pilným a poddaným jako Ježíš; buď horlivým v plnění svých povinností náboženských jako on, jenž už jako dvanáctiletý chlapec dalekou cestu do Jerusalema ku svátkům velkonočním podnikl a tři dni v chrámě setrval; hledej jako Ježíš v modlitbě sílu k plnění povinností svého povolání, útěchu v hoři a zármutku; zkrátka, čím bližší jsi Kristu, tím jsi pobožnější, čím vzdálenější jeho, tím bezbožnější.

Část třetí.

Kompas lodní.

Úskali pod hladinou života.

„Vzhůru, plavci, na palubu spějte,
k odplutí se blíží hodina!“

Radostně a s veselou myslí volá lodník svým milým ještě »šťastnou shledanou« než zmizí mu na pevném břehu. Pak ve velebném letu unáší ho trojstěžňový parník rozvlněnou širou hladinou moře; brzy nevidí kolem sebe ničeho leč vodu a nebe. Nebe jest jasno, slibuje pohodu, ale z nenadání, ejhle! při obzoru vynoří se ruděšedý mráček, jenž vstoupá, vstoupá, až svěsí se nad hlavami a z něho zaduje mocný vítr. Zkušený lodník už dávno poznal, že blíží se bouře, a proto nezastihla ho tato nepřipravena. Neohrožený kapitán velel svinouti plachty. Moře se vzdouvá a Meluzina hvízdá v hustém lanoví. Vlny rostou, zmítají lodi jako skořápkou i běží tu o to neztratiti směr, aby loď nenarazila na skálu a nerozbila se. A tu pomůže kompas, který při točení a kolísání lodi ukazuje

stále svůj směr severojižní. Kapitán může podle něho držeti se stále v širém moři na hluboké vodě, dokud bouře se nepřežene. A bouře se přehnala; kromě trochu mořské vody, jež postříkla mužstvo na palubě pracující, většího neštěstí neutrpěla i pluje radostně dále.

Mládí lidské podobá se bouřlivé nebezpečné plavbě mořské. Dny dětství jsou první čas jasné pohody, ale v letech vyspělejších přiznane se bouře života; špinavé vlny vášní zmítají duši, hučí kol ní příboje pokušení, a nedaleko od ní hrozivě trčí úskalí hříchu a bídy. Tu třeba veleti: »každý na své místo!« by lodička života se nerozkotala. A takovýchto úskalí jest hlavně sedmero, tak zvaných »hlavních hříchů;« proto slovou hlavní, že jsou počátky jiných hroznějších. Nejhorší pak mezi nimi, jimiž mnohý mladý dělník na těle i duši zahyne, jsou smilství a obžerství neboli opilství. Ano, tu třeba dobře kompas postaviti a pozorovati, abychom tato záhubná úskalí šťastně s Boží pomocí obeplouli.

A. Porušení cudnosti.

1. *Všeobecné nebezpečí.*

Sv. apoštol Pavel praví, že hřích tento nemá mezi křesťany ani znám býti. Také nesestoupíme až do nejhnusnějšího bahna této neřesti a nezvedneme roušky s obrazu nejošklivějšího, na nějž bez trestu ani hleděti nikdo nemůže.

Ale, jako rozumný lékař nemocnému, pokud za dobré uzná, sdělí stav jeho nemoci, aby tím jeho prozřetelnost povzbudil a ku správnému plnění svých nařízení pohnul, tak i my nemůžeme mlčeti docela o neřesti nečistoty, jíž tolik lidí postonává, a která tolik zla na světě způsobila a působí!

Zárodek této nemoci ukryt v každém člověku; jest to dědictví ono bídné, žádostivost těla, které jsme po svých prarodičích zdědili.

Ku krádeži, vraždě atd. jsme zřídka kdy pokoušeni, ale jak často k nečistotě? musíme vyznati. že málokdy máme delší pokoj od svého těla.

Nikdo nemůže se náhlé zkáze ubrániti, ani člověk nejpobožnější a nejsvětější; o tom poučuje nás život Davidův, Šalomounův a mnohých jiných. Také ani šediny starcovy nechrání před bláznovstvím. Stáří podobá se lodi s velkým nákladem, která sice úskalí už šťastně obeploula, ale kdož ví, vepluje-li také šťastně do přístavu? Jsme-li nějak nemocni, vystříháme se už předem všeho škodného vlivu ze zevnějška. Tak trpíme-li na zuby nebo dnou, chráníme se před průvanem, od nastuzení nohou, což by nám jen pohoršilo. A podobně také stačí nejmenší popud zevnější, aby doutnající jiskru vášně v našem těle v plný požár rozdmychal. Necháme-li neprozřetelně dvěře a okna duše své, t. j. oči a uši, otevřeny, vnikne, jako škodlivý průvan, zlý pohled. špatné slovo do vnitra duše naší a srdce vzplane hříšnou žídností; ke zlému skutku jest pak už jen jediný krok.

2. *Hanebnost' nečistoty.*

Italský malíř Leonardo da Vinci, jenž »poslední večeri Páně« překrásně vymaloval, vypravuje, že ve svém mládí namaloval báječné nestvůry, složené ze želv, hadů, ještěřů, netopýrů, žab a pod., a ukázal obraz otci, který zděšen jeho pohledem s hrůzou od něho ucouvnuł. A obraz tento nebyl by býval dosti škaredým, kdyby byl měl představovati hřích necudnosti ve vši ohyzdnosti jeho.

Necudnost jest zvířecí vášeň. Necudný člověk poslouchá jako zvíře své žádosti nečisté; zvířeckost, tělo vládne jeho duši. Viděl jsi už kdy, aby medvěd člověka na provaze po světě vodil? Nuže a podobný ty představuješ obrázek, dáváš-li tělu a zvířecké vášni zvůli vláčetí nesmrtelnou duši tvou kalem hřichu. Ba chlípny člověk snižuje se pod zvíře; neboť toto nemůže jinak, následujíc svého přirozeného pudu, ale chlípník činí tak se svobodnou vůlí a rozumem i staví se pod zvíře.

Ohyzdným hřichem vilnosti poskvřňuje se chrám Ducha sv. a stává se chrámem ďáblovým; dítko Boží, přítel Pána všech Pánů, dědic nebes stává se otrokem mrzké vášně. Jeden tyran vynalezl kdysi zvláštní způsob ukrutnosti: uvázal totiž svou oběť ku hnijící páchnoucí mrtvole. Představ si jen ta muka ubožákova, ve dne v noci, při jídle a pití, ve bdění i snění býti připoután ku předmětu tak hroznému. Ó vilníku! Ty jsi sám svým tyranem; nosíš s sebou ještě děsnější mrtvolu, mrtvolu své černé duše a můžeš při tom býti ještě vesel, můžeš pokojně spáti a necítíš morového zápachu, který z duše tvé vychází!?!

3. *Následky nečistoty.*

Následky nečistoty uvádíme jen tyto:

1. Nečistota otravuje člověku tělo i ducha. Pokud jsi ještě chodil do školy, nerozuměl jsi ve své nevině smyslu těchto slov a zpovědník tvůj chránil se tobě o tom něčeho podotknouti. Nyní už lépe vše pochopíš a my můžeme ti ukázati na zřejmé následky hříchu toho, který obyčejně v tajnosti páchán bývá. Často vídáš mladé lidi, s kalným, nestálým pohledem, s vpadlýma očima, kolem nichž mají modré kruhy, se svislýma, těžkýma rukama, slabýma, klesavýma kolenama, s namahavým držením těla a náchylností k podpírání se a k sedání. Tito blbí, bezmyšlénkoví, roztržití, bručiví lidé zalézají do samoty, jsou zbabělí, bojácní, lekavi, nenalézají zalíbení v radovánkách mladosti a tím méně ve vážné duševní práci, ráno dlouho vyspávají, hubnou a zakrňují. Nesmíme zrovna tvrditi, že by takovým úkazům nemoci nebyly příčinou docela nezaviněné případy a úrazy; ale namnoze nechybíš, budeš-li je považovati za následky škaredého toho hříchu. Jsi-li však sám tak nešťasten, že poskvvrňuješ se tímto hříchem. tu jsi už bezpochyby v tom či onom vzhledě vyzkoumal, pokud až nečistá ta rakovina tvé tělo rozežrala.

Chceš-li věděti, jaký hnus jiný druh prokletého hříchu tohoto způsobuje, vstup do nemocnice velkého města; tu v jistých světnicích najdeš množství takových bezectných a vysílených bidáků. Jsou to po většině mladí lidé, již jednou zdrávi

a silni byli, nyní však leží tu, po těle plni vředů, z kterých odporný zápach vychází, s obličejem rozežraným, v celém těle cítice hrozná bolest; tu leží opuštění a povrhování lidmi sami se svou hanbou a bídou. O smutné spoustě duše nečistého člověka už jsme se zmínili; dodáváme jen, že takový nešťastník trápen ve dne i v noci výčitkami svědomí, které připravuje právě taková muka, jako hrozná nemoc sama.

2. Nečistota svádí ku mnohým jiným neřestem, pročez také náleží do sedmera hlavních hříchů. Skoro žádný jiný hřích nenutí člověka ku přestoupení tolika přikázání jako tento. Chceme-li dokladů k tomu, třeba nám jen přečísti si zprávy ze soudní síně, prohlédnouti si trestnice a káznice, a kolik pak ještě bude těch, kteří volně po světě chodí aneb o stěny káznice již se aspoň otřeli? Než ušetřme se takových smutných pohledů, jež tento hřích všude ukazuje.

Poukazujeme jen na řadu samovražd, které nutno přičítati na vrub tohoto hříchu.

3. Nečistota přivádí člověka na věčné zatracení, ne, že by takovému nešťastníku všechna náprava a cesta ku spáse zamezena byla; není mu nemožno, ale nesmírně těžko polepšiti se. Neřeš taková tak otrocky si člověka podrobí, že nešťastník ani nevidí nemoci, smrti a zatracení, jež mu hrozí. Také není hříchu, který by peklo tak hojně zalidňoval nad tento, a to proto, že o něm

zvláště platí, že vodi po širokých a růžových cestách ku zkáze a chodci zpáteční cestu pevně uzavírá.

4. Prostředky proti necudnosti.

Nejhlavnějším prostředkem jest ovšem milost Boží; ale Bůh pomáhá nám jen tehdy, když sami ze všech sil se přičiňujeme. Protož »pomoz sobě sám a Bůh ti pomůže« — praví přísloví a my přidáváme :

1. Buď bdělým! Moudrý muž, který musí kráčet po kluzké stezce, která vede nad propastí, nestoupá »na zdař Bůh,« nýbrž pozorně se dívá, kam a jak stoupne. Ty víš, v jak křehké nádobě nevinność srdce svého přechovááš, po jak spletených stezkách kráčíš, kdež číhají klamliví a ukrutní loupežníci, aby tě o skvostný tvůj poklad obrali a pak svrhli tě do propasti.

Proto střež svou obraznosť, jejíž nápady a představy tvému srdci tak nebezpečny jsou! Střež srdce své, uduse každou chlípou žádost a vášeň už v zárodku! Střež příchodů k duši své! Zacpej předně uši své všemu zhoubnému šepotu, všem necudným řečem, ale bdi zvláště nad očima svýma. Satan počíná si při svádění duše lidské jako zloděj při okrádání domu. Vidí-li, že otvor je proň malý, vstříc jím chlapce do vnitř a ten mu pak dvěře otevře. A úlohu těchto chlapců vykonávají satanovi mezi lidmi takoví, kteří neunavností, úlisností a

důvtipem nad samého ďábla mnohdy vynikají! Protož pozor! Hleď se bez přestání!

2. Vyhybej se nebezpečné společnosti. Kdo příležitostí sám vyhledává, místo co by před ní utíkal, podobá se ptákům při jednom americkém vodopádu, jménem Niagara, kteří stále směleji blíží se a dorážejí ku padajícím proudům, až tyto strhnou je s sebou do šumivé a pěnící se hlubiny.

A takové příležitosti naskytují se dělníku všelijak. Předně vzpomeneme hříšných známostí. Dánský král Hadding obléhal jednou dlouho a marně jakési město; tu připadl na zvláštní prostředek, jak cíle svého dosáhnouti. Kázal totiž všechny holuby, kteří z města na pole vyletovali, pochyty; každému pak uvázal pod křídla sírou napuštěnou pásku. Večer dal zapáliti visící nitky těchto pásek a holubi pustiti. V brzku pak bylo celé město v plamenech.

Podobné lsti používá zlý duch při známostech. Něžné svazky lásky, jimiž mladá srdce otočena jsou, pomazuje pekelnou sírou nečisté lásky, a třeba by milenci z počátku na holubích křídlech nevinnosti se vznášeli, třeba jen malého podnětu, aby srdce vzňala se záhubným ohněm.

Dále dotkneme se tančiren. Opojivé zvuky hudby, jakoby po chuti samého Belzebuba vyluzované, tak mnohdy odehrávají pohřební pochod skonávající nevinnosti. Nebezpečnými příležitostmi jsou dále byty a domy strávnické. Jsi-li svoboděn a nemáš rodičů, pak tvůj byt, jaký jsi sobě vybral, podá spolehlivou známku tvé mravnosti.

Nesmíme také zapomenouti na zkázu rozsívanou špatnými knihami. Dělník, jenž si vypůjčuje nebo kupuje romány, jako potravu pro své prázdné hodiny, dokazuje, že stůl jeho není čist, že on sám také již čistým není. Zvláště musíme vystříhati před tak zvanými »kolportéry,« kteří obyčejně se zbožnou tváří a zbožnými obrázky do domu přicházejí a koupí svých ohavných, krvavých románů nabízejí. Máš-li ve svém domě takové knihy, ať už se ti jich jakkoliv dostalo, jen do pece s nimi! Nespokojuj se tím, že je necháš stranou, zamčeny ležeti, mohou se přece dostati někdy do rukou nevinné duše, a pak bys měl zkázu její ty na svědomí.

Konečně jest opilství sestrou nečistoty: však o tom brzy promluvíme.

3. Buď přísným na sebe sama! Bohumír Bouillonský, známý král Jerusalemský, říkával: »Jsem silen, že jsem cudným!« My pak voláme k tobě naopak: »Buď silným a přísným na sebe, abys byl cudným!«

Buď silným, ať nedostane se duch tvůj do otroctví těla; duch musí panovati, ne tělo! Protož chraň tělo své před změkčilostí, nepoprávej mu více spánku, než co potřebuje ku svému zotavení. nezvykej je příliš hojně stravě, odřekni mu časem nějaké pochoutky. Boj se především zahálky: na roli, která se neobdělává, bují bodláčí. Zahálka je matkou všech hříchů.

Rovněž buď silným předváděje si na oči, co by bylo tvým podílem za tvůj hřích. Byť jsi ho konal i sebe tajněji, Bůh jej vidí a ihned zaneše do knihy odplaty věčné. Což kdybys v tom okamžiku zemřel? Nenedostává se příkladů, že trest šel v zápětí za hříchem. Slituj se nad svou ubohou duší! Jak bys mohl za okamžik radosti vrhnouti se svévolně do věčných muk pekelných? !

B. Opilství.

1. Cesta k této neřesti.

Na pobřeží mořském bývají místy písčiny, které nebezpečnější jsou než sama hlubina. Když pocestný neprozřetelně na ně při odlivu vkročí, ucítí brzy, jak šlépěje v písku vytlačené zalévají se vodou při každém kroku. Nemyslí posud na žádné nebezpečí a doufá, že brzy dojde pevnější půdy. Však tu zpozoruje, jak nohy mu hlouběji vždy zapadají, zmocní se ho úzkost, chce se vrátiti, ale nejde to; už zapadl až po kolena do měkkého písku. Sbírá své síly, — marně! Při každém pokusu prohlubuje si jen svůj hrob, jenž ho pohltili se chystá. Volá o pomoc, ale daleko široko není živé duše; zdvihá ruce k nebi o spomožení, a zapadá až po bedra; vlasy ježí se mu na hlavě hrůzou, — ještě minutku a ubožák jest pohlcen, navždy pochován! Písek nad jeho hlavou sám se zarovná a pustý břeh čeká nějaké další kořisti.

Toť je, můj milý, obraz bídy, do jaké stahuje pomalu náruživost opilství oběť svou. Kéž by tento hrozný obraz hluboko pro výstrahu vtiskl se do paměti tvé!

Opilec nedostane se také tak najednou do propasti mrzké své vášně. Tato zpočátku představí se mu jako docela milý host. Ale uživ jejího přátelství jen krátkou dobu, pozná, bohužel pozdě, že to nepřítel pod škraboškou přátelství k němu zavítal.

Jeden zabíjí pitím starosti, druhý pije na kuráž, aby nějaký záměr provedl, třetí se chce uspati, čtvrtý zahání holest zubů a těla, pátý chodí jen do veselé společnosti, kdež však plná láhev pilně krouží, atd. Pomalu přivyká a náruživost je tu.

Mnohý je už propasti blíže než se domnívá; snad můžeš toho sám na sobě zakusiti. Jsi snad zvyklý, v jistý čas jeden nebo dvě skleničky kořalky vypiti. Pokus se jednou odřici svému jazýčku, a tu se doviš, jak ti půjde těžko. Nohy ti klesají; přijde čas, a ty jsi zase tím starým.

Jest to smutná přednost mužů, že především této neřesti hová, kdežto žena vždy střízliva je, i na velké svátky spokojí se šálkem kávy, aby tak uspořila, co muž probíje. Slabá žena je tu silnou a silný muž patří tu vlastně ku slabému pohlaví. Ne každý je stejně nebezpečí tomu vydán. Někdo už od přirozenosti kloní se k opilství. Dítky opilecův obyčejně dědí náklonnost k pití, která zlým příkladem otcovým jen podněcována bývá. Konečně různé nápoje mají také různý účinek; nejhorší ze všech, totiž kořalka, má také nejhroznější následky.

Je také známo, že pijáci vína a piva konečně oddají se kořalce, aby neštěstí své tak dovršili. Bohužel dělník chápe se tohoto nápoje už hned od počátku, poněvadž tak může chuť svou nejlaciněji ukojiti.

Proto, že hlavně s dělníkem mluvíme, budeme tedy, pojednávajíce o opilství, mysliti jen na pítí kořalky.

2. Opilec jako nejhanebnější zjev života.

Opilství je samovolná šílenost, schválný satan a horší než bláznovství. Opilý je bídňější než posedlý; s posedlým má každý útrpnost, ale opilého se štití. Opilec je hnusný svým přátelům, svým nepřátelům k posměchu, všem se protiví a oškliví více než nerozumné zvíře. Nemá tvář pije tak dlouho, pokud má žízeň; on však překračuje veškeru míru, jest nerozumnější než nerozumní tvorové.

Podívejme se na pravého opilce s opuchlou tváří, rudým nosem, modrými pysky, představme si ho ve společnosti jemu rovných za nálevním stolem, jak všichni spolu závodí, kdo nejvíce ďábelského toho nápoje hrdlem prolíje; pozorujme ho pak, jak se potácí a mlátí sebou jako posedlý, o zem sebou pere, očima kroutí, rukama hází, nohama motá, poslyšme, jak proklíná a nejhanebnější věci ze zpěněných úst chrlí — ó jaká to obluda!

A tato nestvůra stvořena k obrazu Božímu, jest omyta a vykoupěna drahocennou krví Kristovou, povolána ku patření na Boha! Ó člověče! Králi, pane zvířat a všeho tvorstva, jak hluboko jsi klesl!

3. *Opilství záhubno pro tělo i zdraví.*

Jeden tyran prý napsal na stěnu svého pokoje:

„Člověče, při všem, cokoliv činíš,
hleď vždy ku konci!“

a jak najatý jistý vrah, jenž do králových pokojů se vloudil, aby krále probodl, po přečtení těchto slov se zarazil a dýku od sebe odhodiv uprchl.

Milý příteli, kéž bychom mohli na každou stěnu v továrně, v domě, ve statku a hospodářství tobě a jiným na výstrahu nejčernějšími barvami bídy namalovati zhoubné následky prokleté této vášně! Počneme s barvami té zhouby, ve kterou opilec zdraví těla svého uvádí. A věru, že kořalka více životů zničí než mor, hlad, válka a všechny přirozené nehody.

Pojď, navštívíme některou nemocnici. Pohleď, tam jde právě kdosi se zavázanou hlavou, pln krvavých ran, utržil si je ve rvačce, kteráž strhla se při pitce. Na štěstí ještě nezadal mu nikdo nožem ani holí rány nebezpečnější. Však vstupme již do světnice, kde leží nemocní; viz tu jednoho nešťastníka, jenž v opilství s lešení spadl a nohy i ruce si polámал a pohmoždil. Strážný anděl jenom ochránil ho před okamžitou smrtí, ale mrzákem už zůstane až do smrti. Tento ubožák leží tu s ozáblýma nohama, maso uhnívá mu z živého těla, pyká tu za opici, kterou v zimě ve sněhu kdesi přespал. Přeběhni nyní očima řadu ostatních nemocných; jsou mezi nimi muži ani třicet let ještě staří, a přece bledí a hubení, na něž co nevidět přikvápí

rychlé souchotě. Po silných kostech viděti, že to byli siláci, jimž bylo jednou proč zdraví záviděti. A co pak je tak popravilo? Opilství, které brzy jim ustele pod zemí.

A navštívíš-li nemocnici po měsíci zase, objeví se ti totéž divadlo, ovšem že s jinými herci, neboť staří už dohráli, a čert zatím postaral se, aby ztrátu jejich novými nahradil. Leč ne všichni opilci zemrou na smrtelné posteli, přemnohé si vezme smrt hned při skutku; spadnou odněkud, utopí se, nebo zmrznou atd. Četné kříže u cest a stezek vědí o tom nejednu pověst vyprávěti.

Jiní skončí ještě hrozněji; sáhnou si z mrzutosti nebo bláznivosti sami na život.

4. Duševní bída opílcova.

Jak jsme pověděli, upadá tělo lidské opilstvím do rozličných nemocí a následkem toho také duše opílcova víc a více se zatemňuje. Jsou příklady, že rozumní a učené lidé touto neřestí tak se zakopali, že nebyli schopni pak ani kloudné myšlenky.

Zkušené lékaři tvrdí, že opilství přivádí do blázince více lidí než všechny ostatní nemoci a vášně dohromady. A při tom podotýkají, že ku zbláznění není třeba opíjeti se každý den a opíjeti se do němoty, nýbrž že dostačí i takový požitek kořalky, při němž člověk ještě docela dobře práci svou zastati může.

A nyní podívejme se zase na nějaké jiné místo, kde zamřížovaná okna dosvědčí nám, že

se nacházíme před vyvrheli lidské společnosti. Co pak přivedlo zloděje, smilníky, vrahy a paliče do žaláře? Pití kořalky.

Ano ze sčítání a zpráv trestanců vysvítá, že čtvrtina jich se opíjela ze zvyku a čtvrtina jen někdy, tedy polovička že byli opilci.

Toť důkazem, že opilec nejspíše a nejčastěji dopouští se zločinů.

Pohledme nyní do duše opilcovy, jaký smutný obraz to spatříme! Když také všichni opilci neproviní se nějakým zločinem, přece nitro jejich je zpustlé, a v poušti té bují všechny neřesti. Vůle opilcova poddána jest ustavičně vášním, kterým nemůže odolati. Proto také zřídka se stává, že by se opilec polepšil. Může mu člověk neřest jeho malovati v barvách nejčernějších, zpovědník, matka, otec, žena i děti mohou mu domlouvati jak chtějí, jeho srdce zůstane při všem chladno a tvrdo.

Jednou pravili lékaři nemocnému, že, odřekne-li se pití, čímž si vodnatelnost připravil, může dosáhnouti 60 let, pakli ne, že ve třech nedělích bude s ním konec. Děsná odpověď nemocného zněla: »Chci raději tři neděle po chuti a do vůle se napítí a pak zemřítí, než do šedesáti let se postítí!«

Smrt! to je hrozné slovo pro každého hříšníka, ale nejhroznější pro opilce! »Běda vám!« volá prorok Izajáš, »kteří časně vstáváte opíjeti se a až do noci pijete! Proto otevře peklo propasti své a ohnivým chřtánem svým vás pohltí.«

Také naskytly se případy, že opilci ještě v posledním tažení, už bez sebe ležíce, ještě pořád dělali, jakoby si z plné sklenky nahýbali. — Hrozná smrt! Hrozná je to skončení mnohých, kteří v opilosti náhle umírají! Nechceme tuto popírati, že by v poslední hodině spasný paprsek milosti nepronikl někdy stínem zatemnělosti do duše hříšnickovy a srdce jeho se k Bohu neobrátilo; ale takové zázraky božského smilování jsou řídky.

Doslov.

Nuže tak bychom byli svůj kompas dohotovili. Kdyby se nám poštěstilo nalézt několik přátel mezi našimi mladými dělníky, kteří tuto knížečku s radostí až do konce dočtou, prosili bychom je také, aby kompas navždy neodkládali, ale častěji doň ještě nahlédli. Není to snadno ve všech případech života kompas si řádně postavit, tomu člověk nenaučí se za jednou, to je úkolem na dlouhý čas.

Kdyby ti někdo, milý čtenáři, podal skutečný kompas a jen zběžně ti pověděl, jak se s ním při měření pole, v hornictví a na lodi zachází, poznal bys, že k dobrému jeho užívání potřebí dlouhého cviku.

A správné užívání duchovního kompasu je umění ještě těžší.

Protož cvič se pilně obvod povinností svých vyměřovati, kopej hluboko v báních nitra svého po skrytých žilách, v nichž poklady tvého ducha a srdce

uloženy jsou, řid' směle a obezřetně lodičku své duše mezi nebezpečným úskalím, kteréž na tvé jízdě životem brzy tu, brzy tam hrozivě pod hladinou vykukuje.

Proto shrneme na konci jádro svých myšlének v těchto dvou větách:

Bud' člověkem! Nezapomínej nikdy své důstojnosti lidské. O Diogenovi, známém pohanském mudrci se vypravuje, že za bílého dne chodil po trhu s lucernou a k otázce, co hledá, odpověděl: člověka! Ukázali na zástupy, které na trhu shromážděny byly. »To nejsou lidé,« odbyl je, »to jsou zvířata, která dávají se svým mrzkým chtíčům voditi.«

Bohužel totéž jsme ve svém celém pozorování spatřili. Protož nečiň ničeho, zač bys se jako člověk zardíti musil. Blaze ti, smíš-li si s jedním vojevůdcem z války třicetileté říci: Nikdy jsem se hříchu smilství nedopustil. A jak krásné by bylo, kdybys mohl dodati: Jakživ jsem nebyl opilý! Chovej se dále jako užitečný člen společnosti lidské, jenž napřed myslí a pak činí.

Bud' křesťanem! Římský císař Titus, který byl pohanem, říkával o tom dni, v kterém ničeho dobrého nevykonal: »Přátelé, ztratil jsem den!« Nedej se zahanbiti od pohana! Sestárneš, ničeho netuše. Hled' tedy před časem, ať s tvými lety hromadí se také tvé dobré skutky a zásluhy.

Bud' křesťanem v pravém slova smyslu, křesťanem slovem i skutkem; žij jako křesťan a umři též jako křesťan.
